

Linja AS

► Trollheim-Surna

Konsekvensutredning kulturminner

Oppdragsnr.: 52503515 Dokumentnr.: **R03** Versjon: **A01** Dato: **2026-03-01**

Oppdragsgiver: Linja
Oppdragsgivers kontaktperson: Åsmund Kleiva
Rådgiver: Norconsult AS, Kjørboveien 22, NO-1337 Sandvika
Oppdragsleder: BeMaRø
Fagansvarlig: EirHer
Andre nøkkelpersoner: AnnPar

Forsidebilde: Mo kirke og kirkegård. Tatt mot nord-nordøst.

A01	2026-03-01	Til gjennomlesing	Annpar	Eirher	AmHjo
Versjon	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet	Fagkontrollert	Godkjent

Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandler. Opphavsretten tilhører Norconsult AS. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

► Sammen drag

Trollheim koblingsstasjon (eier Linja AS) ble bygget i forbindelse med byggingen av Trollheim kraftverk (eier Statkraft) på 1960-tall. Stasjonen er i dag ett sentralt knutepunkt for flere regionalnett- (132 kV) -ledninger, med tilknytning til stasjonene på Ranese, Gylthalsen, Hemne og Orkdal.

For å styrke nettkapasitet og forsyningssikkerhet i regionen har Statnett i samarbeid med regionalnettsaktørene planer om å utvide sin 420 kV stasjon Surna. Sistnevnte satt i drift i 2019. Linja AS skal knytte sitt 132 kV regionalnett opp mot den utvidede Statnett-stasjonen, og koordinerer også omlegging av 132 kV ledningsanlegg tilhørende Mellom AS og Statkraft Energi AS mot utvidet stasjon Surna. Etter omleggingene kan eksisterende koblingsanlegg Trollheim tas ut av drift og rives. Rives kan også dagens tilknytning til Trollheim stasjon fra Trollheim kraftverk, Trollheim trafo og seksjon av Trollheim Ranese.

I utredningsområdet er det definert sju delområder for kulturmiljø, vurdert fra noe til stor verdi. Det er tre delområder som er vurdert til noe verdi, disse omfatter hovedsakelig SEFRAX-registrerte gårdsbygninger med varierende tilstand og autenticitet. Tre delområdet har fått middels verdi, disse omfatter nyere tids kulturminner med regionalt verneverdig eller statlig listeført status. Det er ett delområde som er vurdert til stor verdi i hovedsak på grunn av automatisk fredete kulturminner eller nyere tids kulturminner med høy kunnskapsverdi.

Det er vurdert seks alternativer for ny 132 kV luftledning Ranese-Trollheim. Tiltaket vil ikke medføre direkte påvirkninger for delområdene, ettersom ledningen i all hovedsak vil føres på fjellsiden mot sør der det ikke er definert noen delområder for fagtemaet. Påvirkningen går herved på visuelle virkninger og nærføring.

Delområde 6 er den eneste som vil få noe negativ konsekvens på grunn av visuell fjernvirkning og nærføring ved alt. 1.0, mens delområde 1 og 2 vil få noe positiv konsekvens grunnet sanering av eksisterende luftledning Ranese-Trollheim.

Alt. 4.0-8.0 og utvidelse av Surna stasjon vil heller ikke medføre direkte eller visuelle virkninger for fagtema kulturminner.

Ingen av alternativene vil samlet sett medføre vesentlige endringer for fagtema kulturminner i utredningsområdet. Verken de positive eller de negative virkningene er utslagsgivende slik at det ville vises på konsekvensgraden. Samlet konsekvens er vurdert til **ubetydelig konsekvens** på fagtema etter sammenstillingskriteriene i metoden. Dette gjelder for samtlige alternativer.

I tabell 1-1 sammenstilles konsekvensgrader for traseer for ny Surna-Ranese for delområdene og samlet konsekvens for hele influensområdet. Tabell 1-2 presenterer konsekvensgrad for alt.4.0-8.0 samt ny Surna stasjon. Kriteriene for sammenstilling av konsekvenser er gitt i veileder M-1941.

Tabell 1-1. Sammenstilt konsekvensgrader for alternative traseer for Surna-Ranese for fagtema kulturminner. Tabellen viser konsekvensgrad for alle verdisatte delområder ut ifra hvilken trasé som velges.

Delområder	Alt. 1.0	Alt. 1.0-1.1-1.0	Alt. 1.0-1.2-3.0	Alt. 1.0-1.1-1.0-1.2-3.0	Alt. 3.0	Alt. 3.0-3.1-1.0
Delområde 1	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)

Delområde 2	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)
Delområde 3						
Delområde 4	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)
Delområde 5	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)
Delområde 6	Noe forringet (-)	Noe forringet (-)	Noe forringet (-)	Noe forringet (-)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)
Delområde 7	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)
Samlet konsekvens	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)
Rangering	5	4	3	3	1	2
Begrunnelse for rangering	Alternativet føres nærmest til definerte delområder og vil derfor medføre nærføring og visuell fjernvirkning for delområde 6. Dette er det dårligste alternativet for fagtemaet.	Alternativet rangeres bedre enn alt. 1.0, da luftledningen føres i en kort avstand lengre vekk fra definerte delområder, men gir fortsatt nærføring og visuell fjernvirkning for delområde 6.	Alternativet rangeres likt som alt. 1.0-1.1-1.0-1.2-3.0.	Alternativet rangeres verre enn alt. 3.0-3.1.1.0, da den gir visuell fjernvirkning og nærføring for delområde 6.	Alternativet rangeres best for fagtemaet, ettersom alternativet ikke medfører nærføring og visuell fjernvirkning for delområde 6.	Alternativet rangeres nest best for fagtemaet, ettersom den unngår visuell påvirkning for delområde 6. men alternativet vil føres nærmere til delområde 7 enn alt.3.0.

Tabell 1-2. Konsekvens for alt.4.0 8.0 samt ny Surna stasjon sammenstilt med 0-alternativet.

Oppsummering konsekvens							
	0-alternativet	Alt. 4.0	Alt. 5.0	Alt. 6.0	Alt. 7.0	Alt. 8.0	Surna stasjon
Konsekvens	0	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens

Innhold

1	Innledning	7
2	Tiltaksbeskrivelse	8
2.1	Luftledning	8
2.2	Kabelanlegg	8
2.3	Koblingsstasjon	9
2.3.1	<i>Beskrivelse av ny Surna koblingsstasjon</i>	9
2.3.2	<i>Beskrivelse av endring Surna stasjon</i>	9
2.3.3	<i>Beskrivelse av permanent hjelpeanlegg</i>	9
2.4	Anleggsarbeid	9
3	Metode	11
3.1	Metodikk	11
3.2	Influensområde og utredningsområde	17
3.3	Eksisterende kunnskapsgrunnlag	18
3.4	Usikkerhet ved metodikk/utredning	20
3.5	Nullalternativet	20
3.6	Potensialvurdering	21
4	Områdebeskrivelse	23
5	Verdibeskrivelse	26
5.1	Delområde 1 – Gårdsmiljø på Harang og Solem	26
5.2	Delområde 2 – Den Trondhjemske postvei	28
5.3	Delområde 3 – Elveforbygging i Surna	30
5.4	Delområde 4 – Gårdsbebyggelse fra Øvre Setra til Seterøya	32
5.5	Delområde 5 – Moen	34
5.6	Delområde 6 – Gårdsbebyggelse fra Røv til Sagatrøa	36
5.7	Delområde 7 – Gårdsbebyggelse på Mausset og Honstad	38
5.8	Verdikart	41
6	Påvirkning og konsekvens	42
6.1	Ny 132 kV Surna-Ranes	42
6.1.1	<i>Alt. 1.0</i>	42
6.1.2	<i>Alt. 1.0-1.1-1.0</i>	47
6.1.3	<i>Alt. 1.0-1.2-3.0</i>	47
6.1.4	<i>Alt. 1.0-1.1-1.0-1.2-3.0</i>	47
6.1.5	<i>Alt. 3.0</i>	47
6.1.6	<i>Alt. 3.0-3.1-1.0</i>	48
6.2	Omlegging 132 kV Gylthalsen-Trollheim (Alt. 4.0)	48
6.3	Omlegging 132 kV Hemne-Trollheim (Alt. 5.0)	49

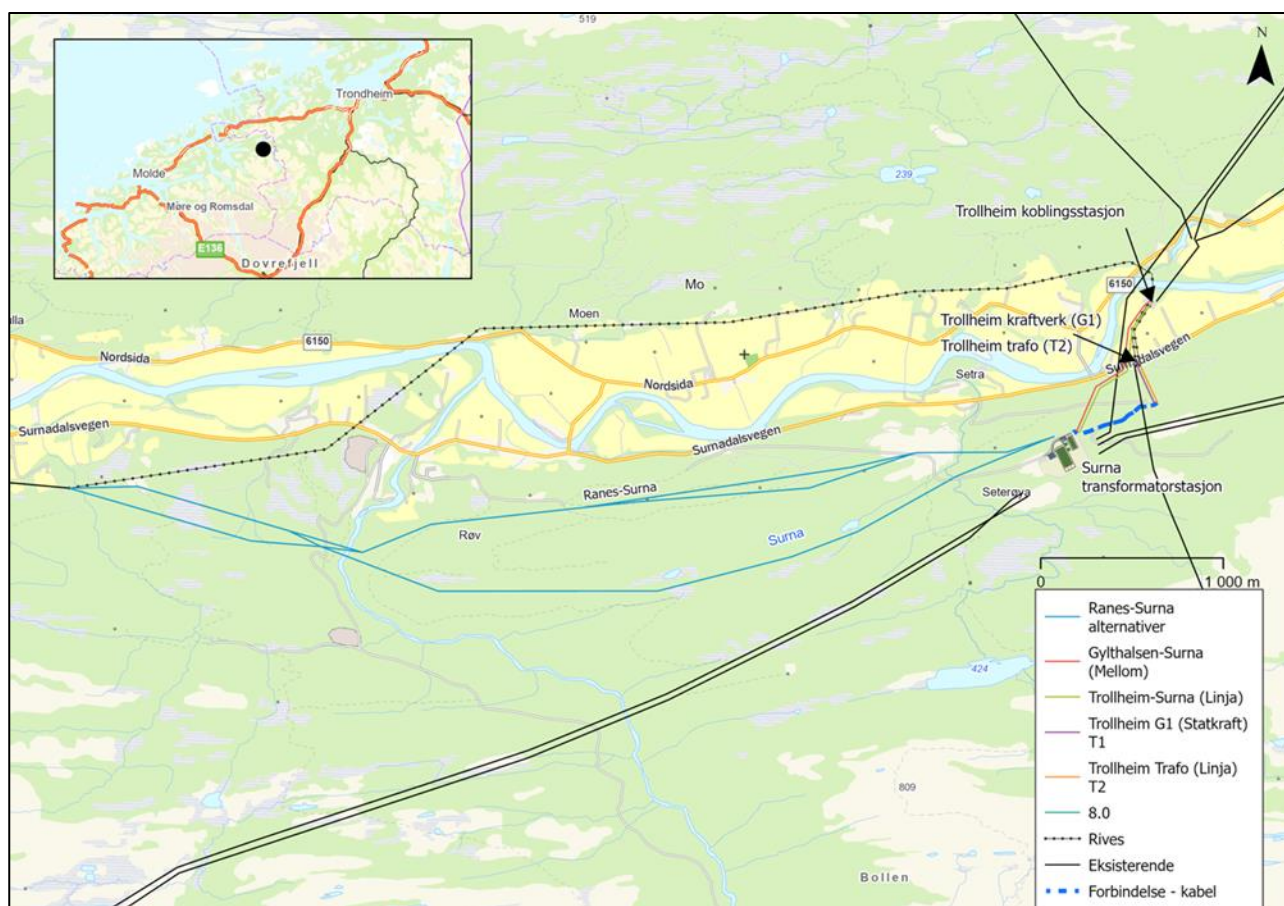
6.4	Omlegging 132 kV Trollheim T1 (Alt. 6.0)	49
6.5	Omlegging av 132 kV Trollheim T2 (Alt. 7.0)	49
6.6	Kabeltrasé (Alt. 8.0)	50
6.7	Koblingsstasjon (Surna)	50
6.8	Oppsummering av verdi og konsekvens for hvert delområde	50
6.9	Oppsummering og rangering av alternativene	51
7	Virkninger i anleggsfase	53
8	Forslag til avbøtende tiltak	54
9	Oppsummering	55
10	Referanser	56

1 Innledning

Trollheim koblingsstasjon (eier Linja AS) ble bygget i forbindelse med byggingen av Trollheim kraftverk (eier Statkraft) på 1960-tallet. Stasjonen er i dag ett sentralt knutepunkt for flere regionalnettleddninger, med tilknytning til stasjonene på Ranes, Gylthalsen, Hemne og Orkdal.

For å styrke nettkapasitet og forsyningssikkerhet i regionen har Statnett i samarbeid med regionalnettsaktørene planer om å utvide sin 420 kV stasjon Surna. Linja AS skal knytte sitt 132 kV regionalnett opp mot den utvidede Statnett-stasjonen, og koordinerer også omlegging av 132 kV ledningsanlegg tilhørende Mellom AS og Statkraft Energi AS mot utvidet stasjon Surna.

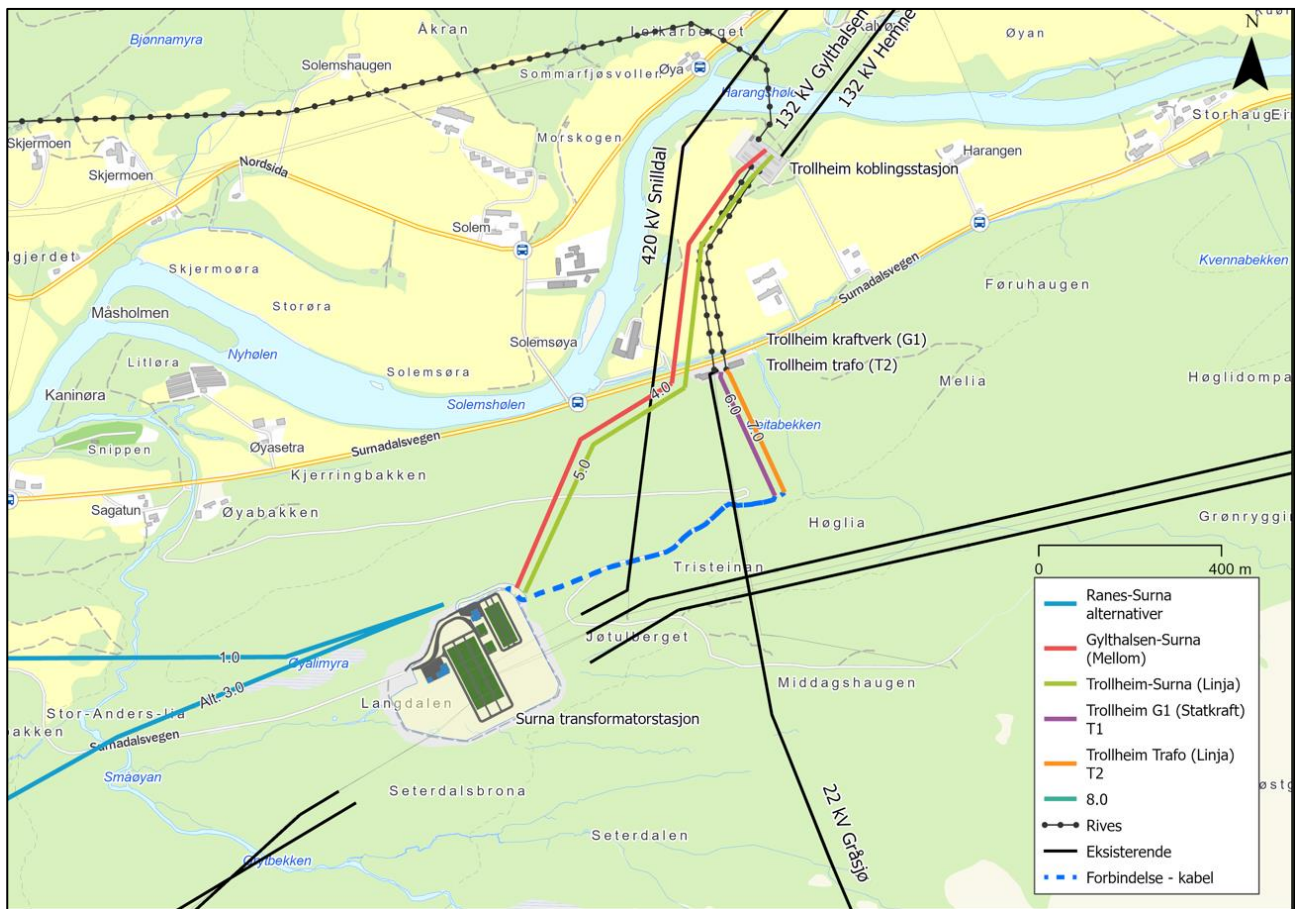
I etterkant av omleggingene er planen at eksisterende koblingsanlegg Trollheim tas ut av drift og rives, men det er utenfor denne konsesjonssøknaden og konsekvensutredningen.

Figur 1-1: Oversiktskart over tiltaksområdet.

2 Tiltaksbeskrivelse

Trollheim kraftverk og Trollheim trafo er i dag tilknyttet Trollheim koblingsstasjon via en ca. 400 m lang dobbeltkurs luftledning med planoppheng. Surna stasjon planlegges tilknyttet Trollheim stasjon via en kombinasjon av luftledninger og kabler. Luftledningene har en lengde på ca. 270 m, mens kablestrekingen er ca. 570 m. For luftledningene benyttes en kombinasjon av H-master i kompositt og stål, mens overgangen fra luft til kabel utføres i 2 stål kabelendemaster.

Ledningen til Gylthalsen forlenges til Surna via en kombinasjon av H-master i kompositt og stål. Sistnevnte i de kraftigste vinklene. Ledningen strekkes her i luft inn på nytt innstrekstativ på Surna. I parallell med Gylthalsen bygges en ny forbindelse mellom Trollheim koblingsstasjon og Surna. Ledningene blir ca. 1150 m lange.

Eksisterende linje fra Trollheim koblingsstasjon til Ranes krysser dalføret og elva Surna på 2 steder. For å unngå kryssingen bygges en ny ca. 7 km lang seksjon mellom Surna og ca. til Mauset på sørsiden av dalføret før videreføring på eksisterende linje mot Ranes. Tilkoblingen til Surna skjer via en ca. 100 m lang jordkabel. Foruten en kabelmast i stål er det forutsatt at mastene bygges i kompositt. Vinkler forutsettes stort sett bardunert.

For full tiltaksbeskrivelse, se konsesjonssøknad.

2.1 Luftledning

Luftledningen planlegges i hovedsak utført som H-master med planopphengstraverser (se eksempler under). Det planlegges med å benytte stolper i komposittmateriale i brun utførelse. Traverser utføres i bruneloksert aluminium. For master utsatt for store krefter er det forutsatt bruk av stål. Stål også for kabelendemaster. For Ranes-linja planlegges med gjennomgående underliggende jordline med fiberforbindelse (OPGW). Ca. 1 km inn mot Surna transformatorstasjon vil imidlertid ledningen utføres med 2 stk toppliner som innføringsvern ca. 3 meter over fasene, hvorav den ene vil være OPGW. Dette gjelder også forbindelsene mellom Trollheim kraftverk og Trollheim koblingsstasjon til Surna.

Figur 2-1: Venstre, komposittmast, her vist som H-mast med overliggende toppliner. Høyre, vinkelforankringsmast kompositt, her vist som en 3E-mast med barduner

Mastene dimensjoneres med 5 meter avstand mellom stolpene, og 5 meter avstand mellom hver fase, som gir en total traversbredde på 10 m. Mastene vil normalt være fra ca. 15 – 25 m høye gitt av terrenget de står i, med en gjennomsnittlig høyde målt til travers på ca. 17-18 meter. Det vil være en typisk spennlengde på mellom 200 – 300 m, men denne vil kunne variere både over og under dette ut fra terrengets formasjoner ved f.eks. kryssinger av et høydedrag og kryssing av daler.

For Ranes-linja vil det klausuleres et rettighetsbelte og ryddes skog 10 m målt ut fra ytterfasene, totalt ca. 30 m. Der linjeføringene føres i parallell mellom Trollheim stasjon og Surna vil klausulerings- og ryddebeltet bli ca. 50 m totalt (25 m fra senter).

Kraftledningene bygges som en kombinasjon av 132 kV luftledning og kabler. Luftledningene vil bruke H-master som bæremaster, og bardunerte 3E-master i vinkler og forankringer. Stål H-master er også forutsatt benyttet i de mest påkjente mastepunkt.

Ledningene fra Gylthalsen og den nye ledningen mellom Trollheim stasjon og Surna føres inn til Surna via luftstrekk og inn på innstrekkstativ i kommende koblingsanlegg.

2.2 Kabelanlegg

Kablene fra Trollheim kraftverk og Trollheim trafo legges i felles trase fra kablendemast via oppsiden av eksisterende anlegg og utmark fram til «brøytevegen» som omkranser Surna stasjon. Kablene entrer stasjonsområde i det nordvestre hjørnet av stasjonen og legges i kulvert fram til de kommende koblingsfeltene i stasjonen. Kabeltraseene vil utenfor stasjonsområdet ha ett klausulerings- og ryddebelte av ca. 6-8 m. Rydde- og anleggsbeltet vil være noe bredere i anleggsfasen.

Kablene fra Raner-linja går fra kablendemast via nevnte brøyteveg og inn kommende port i stasjonsområdets nordside. Inne på stasjonsområdet vil kablene føres i kulvert fram til koblingsfeltet.

2.3 Koblingsstasjon

2.3.1 Beskrivelse av ny Surna koblingsstasjon

Ny Surna koblingsstasjon blir etablert i tilknytning til eksisterende Surna stasjon i Surnadal, Møre og Romsdal fylke.

- Stasjonsområde: Inngjerdet stasjonsareal for ny Surna koblingsstasjon blir 13 430 m². Av dette er 12 620 m² del av det innegjerdede arealet til Surna stasjon i dag, og 810 m² er utvidelse utover allerede innegjerdet stasjonsareal.
- Stasjonsbygg: Det etableres et nytt stasjonsbygg med grunnflate 328 m² og høyde 6,3 m². Bygget utformes i samsvar med Statnetts standard for stasjonsbygg. Yttervegger utføres i prefabrikkert, grå betong. Tak tekkes med svart asfaltbelegg.
- Koblingsanlegg: Det etableres 132 kV luftisolert, utendørs koblingsanlegg. Koblingsanlegget får doble samleskinner og det etableres 7 felt i første omgang, med mulighet for utvidelser med flere felt.

2.3.2 Beskrivelse av endring Surna stasjon

Eksisterende Surna stasjon i Surna utvides med:

- En 132 kV jordslutningsspole med nominell spenning 138/rot(3) kV, 20 MVA og et strømreguleringsområde på 25-250 A. Spolen får ikke egen spolecelle, men oljeoppsamlingsopplegg.

Som følges av opprettelsen av Surna koblingsstasjon m. tilkomst, reduseres det innegjerdede stasjonsområdet for Surna stasjon fra dagens 66 538 m² til 53 540 m²

2.3.3 Beskrivelse av permanent hjelpeanlegg

For tilkomst til ny Surna koblingsstasjon, oppgraderes eksisterende brøytevei langs Surna stasjon over en strekning på 160 meter. Veien utbedres med forsterket/utbedret bærelag og asfaltert kjørelag på 3,5 meter. Total veibredde er 4,75 meter. Langs denne veien flyttes eksisterende stasjonsgjerde noe inn, slik at utbedring av vei ikke fører til nytt arealbeslag utover den inspeksjonsveien som går der i dag.

Berørt/bearbeidet areal som følge av arealutvidelse stasjon i nordvestre hjørne er totalt 2450 m², dette inkluderer inspeksjonsvei med fyllinger og skjæringer, samt areal rundt endemaster.

2.4 Anleggsarbeid

2.4.1 Kraftledningene

Anleggsarbeidene planlegges med oppstart medio 2027 og videre kontinuerlig over en periode av 1,5-2 år. Arbeidene vil utføres parallelt for både bygging av linje/kabel og transformatorstasjon. Anleggenes bygges kystnært lavland Vestlandet slik at vinteropphold anses unødvendig.

Transport vil i stor grad skje på offentlig vei. Utstyr, materiell og maskiner transporteres til og fra og mellom riggplasser og videre fram til terreng. Likeså for personelltransport. Utstyr og materiell opp til ca. 1 tonn vil i stor grad flys direkte fra riggplass og ut til og mellom masteplassene med helikopter.

Nyttbart virke/tømmer vil samles til godkjente lunneplasser evt. riggplasser og befordres videre med tømmertransport. Avvirkningen vil kunne skje både med skogsmaskiner og manuelt.

Etter skogrydding vil anleggsmaskiner av varierende størrelse belte seg fram i klargjort og klausulert linje-/grøftetrase. Avvik fra traseene vil imidlertid kunne forekomme (se kap. 2.4.3). Maskinene vil grave av fjell for etablering av fjellfundament eller grave groper i løsmasser for etablering av løsmassefundamenter. Boring, pigging og sprengning vil være aktuelt i fbm etablering av mastefundamentene. Ditto når det gjelder kabelgrøfter. Avgravde toppmasser og andre masser holdes atskilt og arronderes rundt masteplassene eller kabeltraseen etter ferdigstilt fundamenterings-/grøftearbeid.

Etter fundamenteringen vil selve mastene flys ut med helikopter i hensiktsmessige seksjoner. Deretter flys isolatorer, traverser og annet materiell ut og til sist pilotline for utdrag av selve linene og topline.

Persontransport i linjetraseene vil skje med ATV/snøscooter der dette er mulig. I øvrig til fots eller også i noen grad med helikopter for de mest utilgjengelige mastepunktene.

Betong til støpte kabelkanaler fraktes på veg med betongbil og pumpes ut til kanalene. For støping av mastefundamenter for stålmaster vil betongen i stor grad flys ut med helikopter.

2.4.2 Koblingsstasjonen

Som allerede nevnt er grunnarbeidet allerede i stor grad gjennomført når byggingen av koblingsstasjonen starter. Koblingsstasjonen vil ha en byggetid på 1-1,5 år og arbeidene vil kunne pågå kontinuerlig. Fundamenter etableres før reising av stasjonsbygg og koblingsanlegg. Transport vil skje med bil.

2.4.3 Riving

Det er stålmaster som skal rives. Dette gjøres ved at traverser og/eller isolatorkjeder frigjøres og senkes forsiktig ned til bakkenivå. Isolatorer ivaretas for å unngå brekkasje i terrenget. Deretter klippes linene før disse blir spolet inn.

Mastene vil deretter frigjøres i seksjoner og flys til riggplass med helikopter. Stål og annet utstyr fraktes videre med bil til godkjent mottak. Løsmasse betongfundamenter fjernes minimum 0,5 m under bakken i utmark, og minimum 1m i dyrket mark. Fjellfundamenter fjernes helt og bolter og armering kappes ned til fjellet.

3 Metode

3.1 Metodikk

Konsekvensutredningen for kulturminner gjennomføres i henhold til metoden beskrevet i Miljødirektoratets veileder «Konsekvensutredninger for klima og miljø M-1941» [1] med tilpasninger til prosjektets størrelse og omfang. Det foreligger ikke et fastsatt utredningsprogram for tiltaket, men NVEs veileder for konsesjonssøknad nettanlegg [2] kapittel 5 legges til grunn.

Metoden for vurdering av kulturminner og kulturmiljø er delt inn i flere steg:

Steg 1: Inndeling i delområder

Steg 2: Vurdering av verdi i hvert delområde

Steg 3: Vurdere påvirkning for hvert delområde

Steg 4: Vurdere konsekvens for hvert delområde

Steg 5: Vurdere samlet konsekvens for hvert alternativ

Med **verdi** menes en vurdering av hvor stor betydning et område har for et fagtema. Med **påvirkning** menes en vurdering av hvordan det samme området påvirkes som følge av et definert tiltak. Påvirkningen av tiltaket vurderes opp mot et referansealternativ, eller 0-alternativet.

Konsekvens kommer fram ved sammenstilling av verdi og påvirkning i henhold til matrisen i figur 3-4. Konsekvensen er en vurdering av om et definert tiltak vil medføre bedring eller forringelse i et område.

Steg 1: Inndeling i delområder

Utredningsområdet deles inn i mindre, enhetlige delområder, basert på registreringskategoriene listet under. Enhetlige områder er områder som henger naturlig sammen, og som samlet sett har en viktig funksjon. Hvert enkelt delområde er gjenstand for å vurdere verdi, påvirkning og konsekvens.

Registreringskategoriene for tema kulturminner går fram av Miljødirektoratets veileder M-1941, se tabell 3-1.

Tabell 3-1: Registreringskategorier for tema kulturminner.

Registreringskategorier	Relevant
Arkeologiske kulturmiljøer i utmark med automatisk freda og yngre kulturminner	Ja
Kirker og kirkegårder	Ja
Gårdsmiljøer og andre kulturmiljøer knyttet til landbruk	Ja
Kulturminner og kulturmiljøer knyttet til samferdsel	Ja
Nærings- og industriminne og kulturmiljøer	Nei
Maritime kulturmiljøer	Nei
Forsvars- og krigsminner	Nei
Kulturminner eller kulturmiljø knyttet til samfunnsfunksjoner	Nei
Samiske kulturminner eller kulturmiljøer	Nei
Steder det er knyttet tro og tradisjon til	Nei
Kulturmiljøer i byer og tettsteder	Nei
Bomiljøer	Nei
Grønnstrukturer og friluftsområder	Nei

Steg 2: Vurdering av verdi

Hvert delområde gis en verdi som vurderes etter verdikriterier gitt i Miljødirektoratets veileder, se tabell 3-1 og tabell 3-2. verdivurderingen benyttes en fem-trinns skala fra ubetydelig til svært stor verdi. Delområdets plassering innenfor verdikategorien, herunder om den ligger i øvre eller nedre del av verdikategorien synliggjøres ved bruk av en skyvelinjal, se figur 3-2.

Figur 3-1. Skala for vurdering av verdi (M-1941).

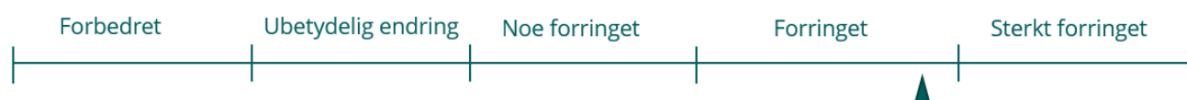
Tabell 3-2. Verdikriterier for tema kulturminner og kulturmiljø (M-1941)

Verdikategori	Uten betydning for KU	Noe verdi	Middels verdi eller forvaltnings-prioritet	Stor verdi eller høy forvaltnings-prioritet	
Kulturminnet/ kulturmiljøet har betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder	Kulturminnet/ kulturmiljøet har svært begrenset betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder . Andre kulturmiljøer vil kunne gi mer kunnskap om samme periode/tema.	Kulturminnet/ kulturmiljøet har begrenset betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder , både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer	Kulturminnet/ kulturmiljøet har betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder , både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer	Kulturminnet/ kulturmiljøet har stor betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder , både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer. Kulturminnet/ kulturmiljøet vil kunne bidra med unik kunnskap om perioder eller tema som er dårlig dekket av skriftlige kilder.	Kulturminnet/ kulturmiljøet har svært stor betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder , både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer. Kulturminnet/kulturmiljøet vil kunne bidra med omfattende og unik kunnskap om perioder eller tema som er dårlig dekket av skriftlige kilder.
Kulturminnet/ kulturmiljøet er knyttet til tro eller tradisjoner	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i svært liten grad knyttet til tro eller tradisjoner	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i noen grad knyttet til tro eller tradisjoner	Kulturminnet/ kulturmiljøet er knyttet til tro eller tradisjoner	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i stor grad knyttet til viktig tro eller tradisjoner	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i svært stor grad, og på en godt lesbar måte, knyttet til svært viktig tro eller tradisjoner
Kulturminnet/kulturmiljøet er av betydning for en eller flere etniske grupper (den samiske urbefolkningen, nasjonal minoriteter eller andre etniske grupper)	Kulturminnet/ kulturmiljøet inneholder få elementer, som også er av begrenset betydning, for en eller flere etniske grupper	Kulturminnet/ kulturmiljøet inneholder noen elementer, som er av noe betydning, for en eller flere etniske grupper	Kulturminnet/ kulturmiljøet inneholder flere elementer som er karakteristiske og av betydning for en eller flere etniske grupper	Kulturminnet/ kulturmiljøet er helhetlig, karakteristisk, og av stor betydning for en eller flere etniske grupper	Kulturminnet/ kulturmiljøet er helhetlig, godt bevart, karakteristisk, og av særlig stor betydning for en eller flere etniske grupper
Kulturminnet/ kulturmiljøet er knyttet til en sosial gruppe	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i svært liten grad	Kulturminnet/ kulturmiljøet er til en viss grad	Kulturminnet/ kulturmiljøet er knyttet til en sosial	Kulturminnet/ kulturmiljøet er klart knyttet til en sosial	Kulturminnet/ kulturmiljøet er klart knyttet til en sosial

eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien	knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien	knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med noe betydning for historien	gruppe eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien	gruppe eller viser en sosial sammenheng med stor betydning for historien	gruppe eller viser en sosial sammenheng med særlig stor betydning for historien på en lett lesbar måte
Kulturminnet/kulturmiljøet representerer en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/utviklingen	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer i svært liten grad en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/utviklingen	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer til en viss grad en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/utviklingen	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/utviklingen	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer i stor grad en eller flere faser eller virksomheter med særlig betydning for historien/utviklingen	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer i svært stor grad og på en tydelig måte en eller flere faser eller virksomheter med særlig betydning for historien/utviklingen
Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder og preges av verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder i svært liten grad verdifull byggeskikk eller arkitektur eller kulturminner med kunstnerisk verdi	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder og preges av byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi av begrenset betydning	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder og preges av verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi	Kulturminnet/kulturmiljøet er helhetlig, og preges i stor grad av særlig verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med stor kunstnerisk verdi	Kulturminnet/kulturmiljøet er helhetlig og velbevart, og preges i svært stor grad av særlig verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med særlig stor kunstnerisk verdi
Kulturminnene/kulturmiljøet har en klar, intern kulturhistorisk sammenheng, en klar byform eller bystruktur av historisk betydning og/eller viser en klar sammenheng mellom natur/kultur	Kulturminnet/kulturmiljøet har ingen intern kulturhistorisk sammenheng, en klar byform eller bystruktur av historisk betydning eller sammenheng mellom natur/kultur	Kulturminnet/kulturmiljøet har til en viss grad en intern kulturhistorisk sammenheng, en klar byform eller bystruktur av historisk betydning og/eller viser til en viss grad sammenheng mellom natur/kultur	Kulturminnet/kulturmiljøet har en klar, intern kulturhistorisk sammenheng, en klar byform eller bystruktur av historisk betydning og/eller viser en klar sammenheng mellom natur/kultur	Kulturminnet/kulturmiljøet har i stor grad en klar, intern kulturhistorisk sammenheng, en klar byform eller bystruktur av historisk betydning og/eller viser i stor grad en klar sammenheng mellom natur/kultur	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært stor grad en klar, intern kulturhistorisk sammenheng som er lesbar og godt bevart, en klar byform eller bystruktur av historisk betydning og/eller viser i svært stor grad en klar sammenheng mellom natur/kultur
Kulturminnet/kulturmiljøet har en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært liten grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling	Kulturminnet/kulturmiljøet har i en viss grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling	Kulturminnet/kulturmiljøet har en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling	Kulturminnet/kulturmiljøet har i stor grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært stor grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling

Steg 3: Vurdering av påvirkning

Påvirkning er et uttrykk for endringer det aktuelle tiltaket vil medføre i et delområde. Vurdering av påvirkning er foretatt for alle de verdivurderte delområdene. Skalaen for påvirkning er glidende og går fra sterkt forringet til forbedret, se Figur 3-3.

Figur 3-2. Skala for vurdering av påvirkning (M-1941).

Veileder for vurdering av påvirkningen av delområder for fagtema kulturminner og kulturmiljø går fram av Tabell 3-3. Vurderingene gjelder det ferdige tiltaket. Inngrep i anleggsfasen inngår kun dersom påvirkningen gir varige endringer.

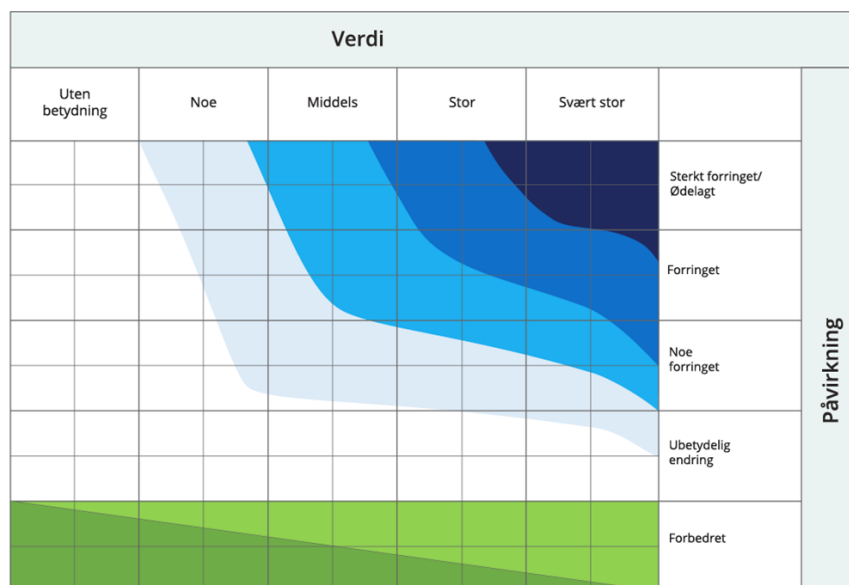
Tabell 3-3. Veiledning for vurdering av påvirkning (M-1941).

Planen eller tiltakets påvirkning	Forbedret	Ubetydelig endring	Noe forringet	Forringet	Sterkt forringet
Direkte inngrep/arealbeslag	Bedrer tilstanden vesentlig ved at eksisterende negative inngrep tilbakeføres. Bidrar til at det blir mulig å restaurere kulturmiljøet eller kulturminner.	Ingen direkte inngrep/arealbeslag.	Berører en mindre viktig del av kulturmiljøet med direkte inngrep/arealbeslag, tap av mindre viktige enkeltkulturminner.	Deler av kulturmiljøet går tapt gjennom direkte inngrep/arealbeslag. Viktige enkeltkulturminner går tapt.	Ødelegger hele eller størstedelen av kulturmiljøet gjennom direkte inngrep/arealbeslag. Ødelegger den mest verdifulle delen av miljøet. Svært viktige enkeltminner/kulturminner går tapt.
Nærvirkninger, fysiske og visuelle	Bedrer den visuelle kontakten innad i kulturmiljøet. Fjerner barrierer. Bedrer innsyn/utsyn fra nærområdet til/fra kulturmiljøet. Bidrar til reduksjon i støy og/eller støv. Reduserer faren for flom, fukt i kulturmiljøet eller erosjon.	Ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger.	Endrer i noen grad den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet, bryter i noen grad opp kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet reduseres noe fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil i noen grad påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til noe redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet negativt ved nedbør. Bidrar til noe fuktigere forhold og seinere opptørking innenfor kulturmiljøet. Bidrar til noe økt eller endret	Endrer den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet, bryter opp kulturmiljøet og skaper barrierer. Innsynet til kulturmiljøet reduseres vesentlig fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet negativt ved nedbør. Bidrar til fuktigere forhold og seinere opptørking innenfor kulturmiljøet. Bidrar til økt eller endret erosjon	Blokkerer eller endrer sterkt den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet, bryter i stor grad opp kulturmiljøet og skaper barrierer. Innsynet til kulturmiljøet blokkeres fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil i stor grad påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til svært redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet sterkt negativt ved nedbør. Bidrar til svært mye fuktigere forhold og seinere opptørking innenfor kulturmiljøet. Bidrar til svært økt eller endret erosjon som vil skade eller påvirke kulturmiljøet sterkt negativt. Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.

Planen eller tiltakets påvirkning	Forbedret	Ubetydelig endring	Noe forringet	Forringet	Sterkt forringet
			erosjon som vil påvirke kulturmiljøet negativt. Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.	som vil gi fare for skade eller påvirke kulturmiljøet negativt. Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.	
Visuelle fjernvirkninger	Utsynet fra kulturmiljøet bedres/gjenopprettes fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet bedres/gjenopprettes. Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige får bedret utsyn/innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger styrkes.	Ingen eller ubetydelig visuell fjernvirkning.	Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet vanskeliggjøres i noen grad. Enkeltkulturminn er som er laget for å være svært synlige får noe redusert eller endret utsyn/innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes i noen grad.	Utsynet fra kulturmiljøet blir sterkt endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet vanskeliggjøres. Enkeltkulturminn er som er laget for å være svært synlige får sterkt endret eller redusert utsyn/innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes.	Utsynet fra kulturmiljøet blir blokkert eller sterkt endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet blokkeres. Enkeltminner/kulturminn er som er laget for å være svært synlige mister, eller får sterkt endret utsyn/innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes vesentlig.
Formgivning	Tiltaket framstår som en særlig god konstruktiv helhet, har god volumoppbygging, og særlig god sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår med tilsvarende konstruktive helhet, volumoppbygging og sammenheng med omgivelsene som nullalternativet.	Tiltaket framstår i noen grad som en konstruktiv helhet, har noe dominerende volumoppbygging og noe dårlig sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår i liten grad som en konstruktiv helhet, har dominerende volumoppbygging og dårlig sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår helt uten konstruktiv helhet, har svært dominerende volumoppbygging og svært dårlig sammenheng med omgivelsene.
Videre bruk av kulturmiljøet	Tiltaket medfører at kulturmiljøet får en bedret bruk som er tilpasset kulturmiljøet, eller et økt potensial for slik bruk. Tilgjengeligheten til kulturmiljøet forbedres.	Tiltaket påvirker ikke bruken av kulturmiljøet. Tilgjengeligheten til kulturminnet påvirkes ikke.	Videre tilpasset bruk av kulturmiljøet blir i noen grad vanskeligere. Tilgjengeligheten til kulturmiljøet reduseres noe.	Videre tilpasset bruk av kulturmiljøet vanskeliggjøres. Tilgjengeligheten til kulturmiljøet reduseres.	Videre tilpasset bruk av kulturmiljøet forhindres. Tilgjengeligheten til kulturmiljøet er sterkt redusert.

Steg 4. Vurdering av konsekvens for hvert delområde

Konsekvens vurderes ved å sammenholde det enkelte delområdets verdi med tiltakets påvirkning på dette delområdet. Til vurderingen benyttes en konsekvensvifte. Konsekvensen for delområdene vurderes på en skala fra 4 minus til 4 pluss, se matrisen i Figur 3-4. I denne matrisen utgjør verdiskalaen x-aksen, og påvirkningsskalaen y-aksen. Veiledning for konsekvensvurdering av delområder fremgår av Tabell 3-4.

Figur 3-3: Konsekvensvifta. Konsekvensen for et delområde kommer fram ved å sammenstille verdien med påvirkningen som tiltaket vil medføre (M-1941).

Tabell 3-4: Tabellen viser konsekvensgrader som følge av ulike kombinasjoner av verdi og påvirkning (M-1941).

Skala	Konsekvensgrad	Forklaring
----	Svært alvorlig miljøskade	Den mest alvorlige miljøskaden som kan oppnås for området. Gjelder kun for områder med stor eller svært stor verdi.
---	Alvorlig miljøskade	Alvorlig miljøskade for området
--	Betydelig miljøskade	Betydelig miljøskade for området
-	Noe miljøskade	Noe miljøskade for området
0	Ubetydelig miljøskade	Ingen eller ubetydelig miljøskade for området
+ / ++	Noe miljøforbedring. Betydelig miljøforbedring	Miljøgevinst for området. Noe forbedring (+) eller betydelig forbedring (++)
+++ / ++++	Stor miljøforbedring. Svært stor miljøforbedring	Stor miljøgevinst for området. Stor (+++) eller svært stor (++++) forbedring. Benyttes i hovedsak der områder med ubetydelig eller noe verdi får en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket

Steg 5: Vurdering av konsekvens for hvert alternativ

Resultatene fra konsekvensvurderingene for hvert delområde i steg 4, brukes til en samlet vurdering av konsekvensgrad for hvert alternativ innenfor en delstrekning. Delområdenes konsekvensgrader oppsummeres i tabell, og samlet konsekvensgrad for alternativet angis. Den samlede konsekvensgraden er begrunnet tekstlig, slik at det kommer tydelig frem hva som ligger til grunn for vurderingen.

Tabell 3-5. Støttekriterier for vurdering av samlet konsekvensgrad for hvert alternativ (M-1941).

Konsekvensgrad for samlet konsekvens	Kriterier for vurdering av samlet konsekvens
Kritisk negativ konsekvens	Planen/tiltaket medfører kritisk skade på kulturmiljøet innenfor influensområdet. Brukes kun for områder med registreringskategorier som er gitt stor eller svært stor verdi. Overvekt av delområder med svært stor negativ konsekvens (4-).
Svært stor negativ konsekvens	Planen/tiltaket medfører forringelse eller ødeleggelse av nasjonalt viktig kulturmiljø. Brukes kun for områder med kulturmiljø med stor eller svært stor verdi. - Overvekt av delområder med stor negativ konsekvens (3-). - Ett eller flere delområder med svært stor negativ konsekvens (4-).
Stor negativ konsekvens	Planen/tiltaket medfører stor negativ konsekvens for kulturmiljø innenfor influensområdet. - Overvekt av delområder med middels negativ konsekvens (2-). - Flere delområder med stor negativ konsekvens (3-). - Ett delområde kan ha svært stor negativ konsekvens (4-).
Middels negativ konsekvens	Planen/tiltaket medfører middels negativ konsekvens for kulturmiljø innenfor influensområdet. - Overvekt av delområder med noe negativ konsekvens (1-). - Flere delområder med middels negativ konsekvens (2-). - Ett delområde kan ha stor negativ konsekvens (3-). - Ingen delområder med svært stor negativ konsekvens (4-).
Noe negativ konsekvens	Planen/tiltaket medfører noe negativ konsekvens for kulturmiljø innenfor influensområdet. Lite konflikt med kulturmiljø innenfor influensområdet. - Overvekt av delområder med noe negativ (1-) eller ubetydelig (0) konsekvens. - Ett delområde kan ha middels negativ konsekvens (2-). - Ingen delområder med svært stor (4-) eller stor (3-) negativ konsekvens.
Ubetydelig konsekvens	Planen/tiltaket vil ikke medføre vesentlige endringer for kulturmiljø i influensområdet. - Overvekt av delområder med ubetydelig konsekvens (0). - Ett delområde kan ha noe negativ konsekvens (1-). - Ingen delområder med svært stor (4-), stor (3-) eller middels (2-) negativ konsekvens.
Positiv konsekvens	Benyttes der delområder som er gitt ubetydelig eller noe verdi får noe eller middels verdøkning som følge av tiltaket. Planen/tiltaket er en forbedring for kulturmiljø. - Overvekt av delområder med noe (1+) eller middels (2+) positiv konsekvens. - Ingen områder med svært stor (4-), stor (3-) eller middels (2-) konsekvens. - Delområder med noe negativ konsekvens (1-) oppveies klart av områdene med noe (1+) eller middels (2+) positiv konsekvens.
Stor positiv konsekvens	Benyttes der delområder som er gitt ubetydelig eller noe verdi får en svært stor verdøkning som følge av tiltaket. Planen/tiltaket er en stor forbedring for kulturmiljø. - Overvekt av delområder med stor (3+) eller svært stor (4+) positiv konsekvens. - Ingen områder med svært stor (4-), stor (3-) eller middels (2-) konsekvens. - Delområder med noe negative konsekvens (1-) oppveies klart av områdene med stor (3+) eller svært stor (4+) positiv konsekvens.

3.2 Influensområde og utredningsområde

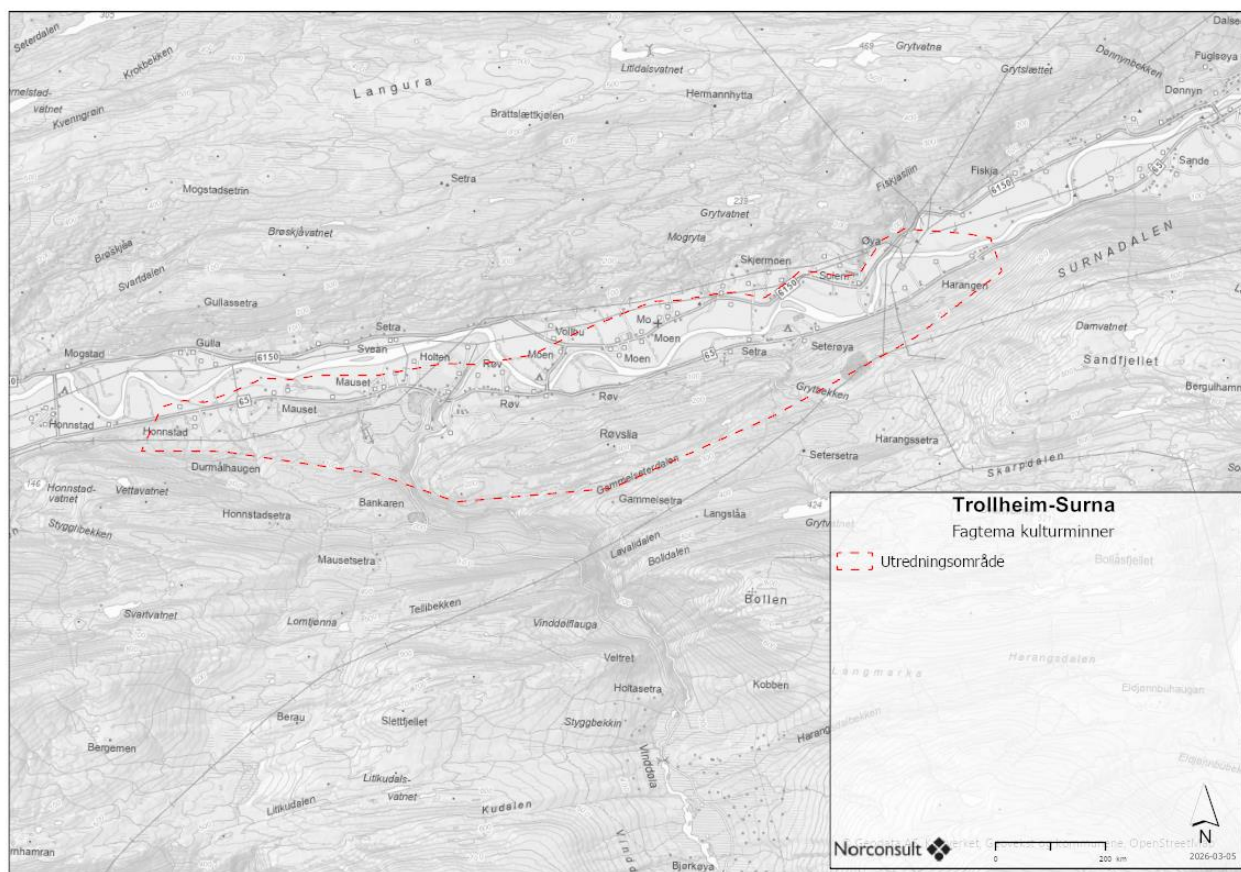
Konsekvensutredningen omfatter alle områder som blir direkte berørt av den planlagte utbyggingen (tiltaksområdet), samt en sone rundt hvor man kan forvente at utbyggingen vil påvirke aktuelle fagtemaer i anleggs- og driftsfasen (influensområdet). Tiltaksområdet og influensområdet utgjør til sammen utredningsområdet.

Avgrensning av influensområdet for konsekvensutredningen tar utgangspunkt i de planlagte traseene.

Influensområdet omfatter et område hvor ny 132 kV-ledning forventes å kunne påvirke kulturminner og kulturmiljøer. For fagtemaet kulturminner defineres influensområdet ofte i mindre skala enn for fagtemaene landskap og friluftsliv. Fagtemaene kan dessuten overlappe, ettersom enkelte kulturmiljøer eller kulturminner har kvaliteter som er avgjørende i beskrivelsen av et kulturlandskap eller som bidrar til friluftsopplevelser.

Den nye 132 kV-ledningen er planlagt ført over Surnadalen, opp mot fjelltraktene mot sør. De planlagte trasealternativene går i nærheten av bebygde gårdsområder, og parallelt med riksvei 65. Influensområdet konsentrerer seg i hovedsak om et belte langs trasealternativene der selve tiltaket er planlagt. I tillegg til mulige direkte påvirkninger ble influensområdet avgrenset med tanke på visuelle fjernvirkninger. Kulturminner utenfor influensområdet er vurdert til å få uvesentlige fjernvirkninger. På generelt grunnlag kan man si at jo lenger borte et kulturminne eller kulturmiljø befinner seg fra et gitt tiltak, jo større må verdien være for at en påvirkning skal gi konsekvens etter metoden.

Utredningsområdet er vist i figur 3-4.

Figur 3-4. Utredningsområde for fagtema kulturminner.

3.3 Eksisterende kunnskapsgrunnlag

Eksisterende kunnskap om utredningsområdet er i hovedsak hentet fra Askeladden som er Riksantikvarens kulturminnedatabase. Askeladden viser automatisk fredete kulturminner (eldre enn 1537), kulturminner

under vann, men også en del nyere tids kulturminner som ikke er fredet, samt lokaliteter som er fjernet eller har uavklart vernestatus. Askeladden inneholder dessuten en del opplysninger fra SEFRAK-registeret [3].

SEFRAK-registeret (Sekretariat For Registrering Av faste Kulturminner) innebærer ikke en formell vernestatus for objektene, men gir et signal om at kulturhistoriske verdier kan finnes i området (dvs. bygninger oppført før 1900/1940), og at det i sammenhengen mellom bygninger og landskap kan finnes kulturhistoriske betydninger som er relevant for konsekvensutredningen. SEFRAK-registeret er ikke oppdatert og må alltid sjekkes opp mot dagens situasjon og bygningers tilstand.

Som et supplement har gjenstands- og arkeologidatabasen til Vitenskapsmuseet i Trondheim vært benyttet. Denne gir oversikt over arkeologiske funn som ikke alltid er nevnt i Askeladden, samt over arkeologiske utgravinger [4].

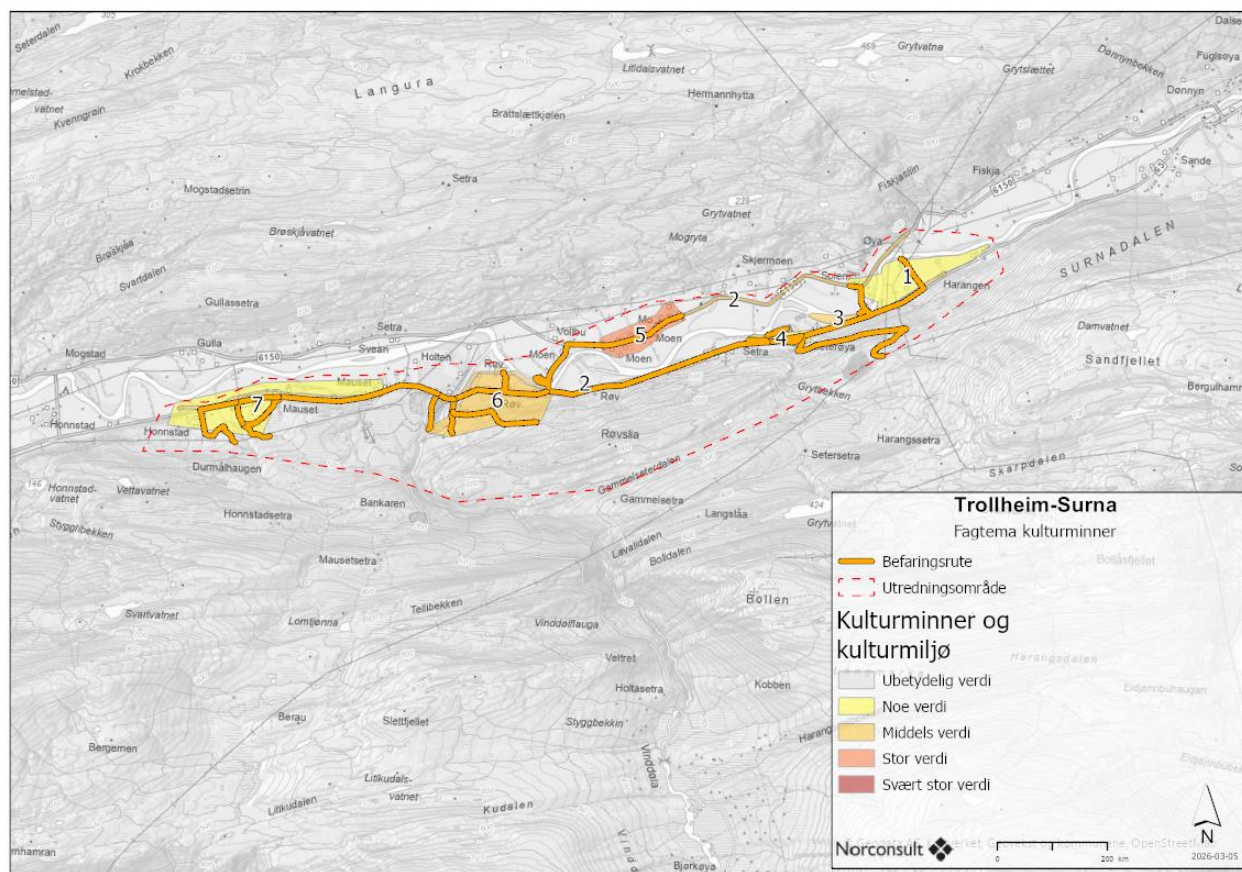
Utredningsområdet ligger i Surnadal kommune i Møre og Romsdal fylke. Surnadal kommune har utarbeidet en kulturmiljøplan, denne omtaler både automatisk fredete samt nyere tids kulturminner med regional, nasjonal og lokal verdi. Møre og Romsdal fylkeskommune har også en regional delplan utarbeidet for kulturminner av regional og nasjonal verdi. I denne planen er Den Trondhjemske postvei inkludert og beskrevet som nasjonalt verdifullt samferdselsminne (se delområde 2) [5] [6].

Det foreligger også lokalhistorisk litteratur som har vært benyttet i konsekvensutredningen, særlig gårdshistorie og en rapport om Den Trondhjemske postvei utgitt etter registrering i 1995 [7] [8].

NVE sin temaplan om kulturminner i vassdrag er også benyttet i konsekvensutredningen ved verdivurdering av delområde 3, se kapittel 5.3. Temaplanen beskriver elveforbygningen som et godt eksempel på et bevart samferdselstiltak fra perioden mellom 1885-1887 [9].

Møre og Romsdal fylkeskommune vil bli kontaktet for å avklare undersøkelsesplikten (kulturminneloven § 9) i en senere fase av prosjektet før byggestart.

Kunnskapsgrunnlaget er supplert med feltbefaring langs trasealternativene utført av utreder. Utreder er utdannet arkeolog med erfaring fra utredning av kraftledninger. Befaringen ble gjennomført 29.–30. september 2025. Feltkartleggingen startet ved Trollheim transformatorstasjon og fulgte i hovedsak riksvei 65 vestover. Siden trasealternativene er planlagt ført inn mot fjellsiden i sør, omfattet befaringen avstikkere på turstier i denne retningen. Det er planlagt å sanere eksisterende luftledning mellom Raner og Trollheim, som i dag går et lite stykke nord for elven Surna. Enkeltstående gårdsmiljøer nord for elven ble derfor også befart for å vurdere den positive effekten av å sanere luftledningen i området. Feltkartleggingen ble avsluttet ved Honnstad, der det vestligste delområdet ble vurdert. Befaringsruten er vist i figur 3-5 .

Figur 3-5. Befaringsrute for fagtema kulturminner.

3.4 Usikkerhet ved metodikk/utredning

Eksisterende kulturminner og områdets historie er godt dokumentert. Det foreligger flere rapporter, bøker og rapporter om automatisk fredete kulturminner og gårdshistorie som gir et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag for fagtemaet.

Det er likevel knyttet en viss usikkerhet til eventuelle ukjente automatisk fredete kulturminner. Store deler av utredningsområdet har ikke vært systematisk arkeologisk registrert. Det har vært enkelte registreringer, blant annet knyttet til reguleringsplanen for massetaket på Holten (Plan ID 20080153) og planen for et lite veistykke mellom Vindøla og Røv (Plan ID 20150010), samt registrering og utgraving ved Mo kirke og kirkegård. Utover dette er området i stor grad uregistrert.

I området mangler vi SEFRAC-skjemaer i registeret, noe som kan medføre mangelfull informasjon om bygningenes alder og opprinnelige konstruksjonsdetaljer.

3.5 Nullalternativet

Nullalternativet er beskrivelsen av den alternative bruken og miljøtilstanden til et planområde, skulle tiltaket ikke gjennomføres. Nullalternativet skal presentere en realistisk utvikling av utredningsområdet i et 20-30 års perspektiv, inkludert vedtatte planer og tiltak som sannsynligvis vil utføres. Dette danner sammenligningsgrunnlaget for alle konsekvensvurderinger som gjøres i utredningene som følger.

I utredningen legges det til grunn at nullalternativet er tilsvarende dagens situasjon, der eksisterende linje mellom Trollheim og Ranes blir stående.

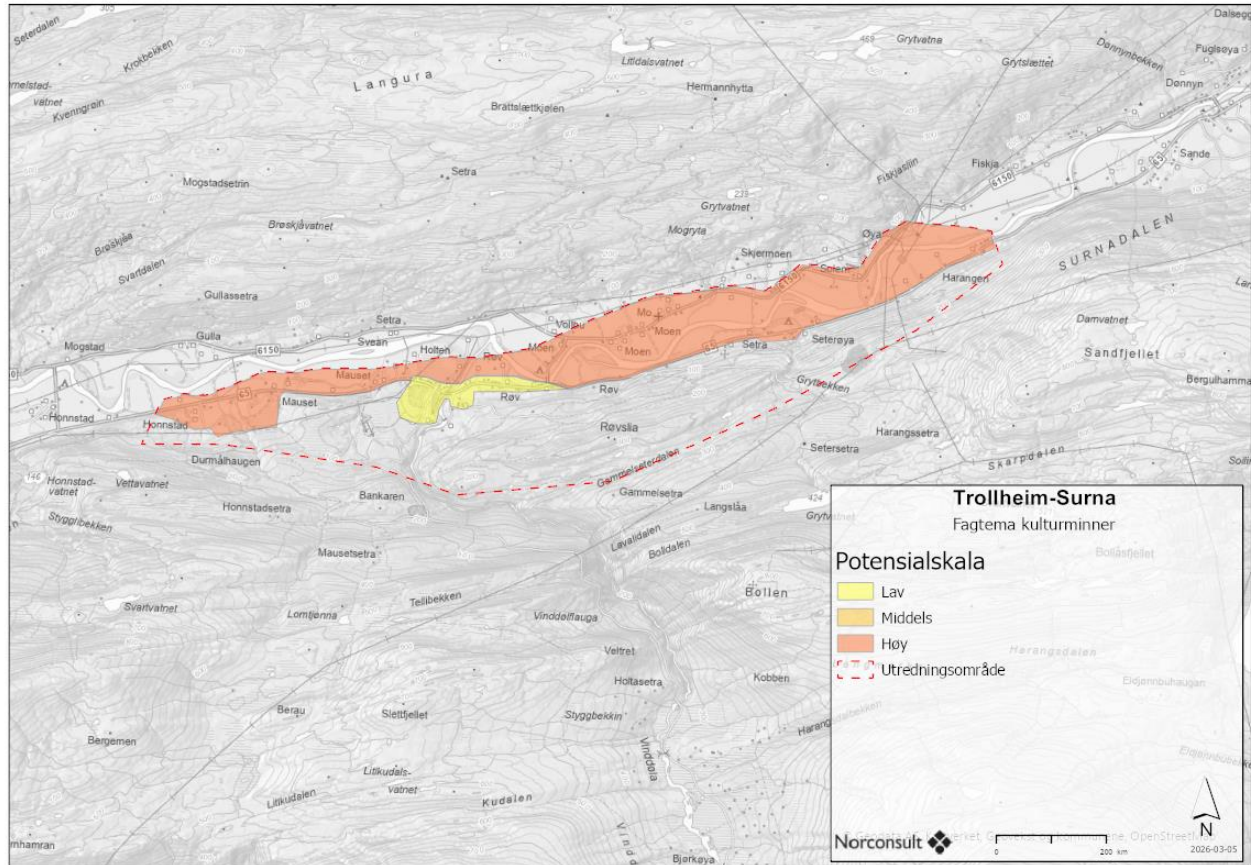
3.6 Potensialvurdering

NVEs veileder om konsesjonssøknad av nettanlegg stiller krav til vurdering av tiltakets virkninger for miljø og samfunn blant annet fagtema kulturminner og kulturmiljø. I kapittel 5.6 i veilederen er det omtalt at potensial for funn av automatisk fredete kulturminner i utredningsområdet skal vurderes og omtales i fagrapporten. Områder med potensial for funn av automatisk fredete kulturminner skal markeres på kart som skal presenteres i konsekvensutredningen.

I fagrapporten er en lavt-middels-høy skala benyttet for å vise sannsynligheten av mengde funn som kan forventes i ulike områder. Dette er en overordnet potensialvurdering. Det er viktig å påpeke at Møre og Romsdal fylkeskommune gjør egne vurderinger knyttet til undersøkelsesplikten (kulturminnelovens § 9).

Potensialvurdering er blant annet gjennomført ved hjelp av LIDAR (flylaser) data i utredningsområdet, faglig skjønn samt vurdering av eksisterende kulturminner i et gitt område. Generelt sett er det ulik type kulturminner man kan forvente å finne i utmarks- og innmarksområder. I utmark er det mest vanlig å registrere gravminner, kullgroper, diverse fangstinnretninger og andre utmarkskulturminner. På dyrket mark kan en forvente spor etter bosetninger, gravminner, dyrkingsspor, kokegroper samt tufter, gjerder og andre kulturminner knyttet til menneskelig opphold og aktivitet.

Det er generelt vurdert som et høyt potensial for funn av automatisk fredete kulturminner i jordbrukslandskapet, basert på registrerte kulturminner i området. Lavt potensial er vurdert i områder, der det ble foretatt arkeologisk registrering knyttet til forskjellige reguleringsplaner. På sørsiden av utredningsområdet er potensialet derimot vurdert som svært lavt, ettersom det høyereliggende terrenget med bratte fjellpartier gjør det lite sannsynlig at området inneholder et større antall automatisk fredete kulturminner.

Figur 3-6. Potensialkart for fagtema kulturminner.

4 Områdebeskrivelse

Steinalder 10.000 – 1800 f.Kr.

For ca. 15-20.000 år siden begynte isen fra siste istid å trekke seg tilbake fra kysten. Landet har stadig hevet seg etter at den kilometertjukke iskappen forsvant, en utvikling som enda pågår. Møre og Romsdal ble isfritt for om lag 11-12000 år siden.

De første menneskene som bosatte seg i de isfrie arktiske traktene livnærte seg av jakt, fangst og sanking og forflyttet seg etter dyrelivet. De har hovedsakelig etterlatt seg flint- og stein-, og senere skiferredskaper, som for eksempel økser, pilspisser, skrapere og slipesteiner, eller avfall etter tilvirkning av disse redskapene. Spor etter de tidligste bosetningsaktivitetene kjenner vi langs kysten, denne kulturen er kalt Fosnakulturen etter det eldste navnet på Kristiansund. Etter hvert trakk menneskene seg inn mot innlandet og drev jakt og fangst langt oppe i fjellene. I løpet av yngre steinalder (4000-1800 f.Kr.) introduseres husdyrhold og et enkelt jordbruk, selv om fangst fremdeles var viktig.

I utredningsområdet er det ikke kjent funn eller lokaliteter fra verken eldre- eller yngre steinalder. Dette kan imidlertid skyldes manglede registreringer i området.

Bronsealder 1800 – 500 f.Kr.

Omkring år 2000 f.Kr. ble klimaet mildere og varmere, dette bidro til at skogen vokste raskt og sto etter hvert tett langs kysten. Metallet som har gitt perioden navn, var en kostbar legering som består av ca. 90 % kobber. Bronsen måtte importeres, fra kobbergruvene i Sør-Tyskland, Østerrike og landene langs Donauelven. De lange transportveiene og etterspørsel gjorde trolig at bare de mest ressurssterke kunne skaffe seg det nye metallet. Det er generelt få bronsefunn i Norge, i motsetning til Sør-Sverige og Danmark. Folk anvendte for det meste fortsatt stein for å lage redskaper. Samfunnseliten ble gravlagt i store gravrøyser som karakteriserer perioden. Røysene ble plassert høyt i terrenget, på høydedrag med vidt utsyn over landskapet, og var ofte synlige fra sjøen. Utviklingen av et primitivt svedjebruk begynte allerede i yngre steinalder, men i bronsealderen slo folk seg ned rundt de beste jordbruksområdene og fikk en mer bofast levemåte i langhus.

På generelt grunnlag er det få funn fra bronsealder i Norge sammenlignet med eksempelvis Danmark. I utredningsområdet kjenner vi ikke til registrerte funn eller lokaliteter fra denne perioden.

Jernalder 500 f.Kr.- 1050 e.Kr.

Perioden karakteriseres av at metallet jern ble tatt i bruk. Jernet erstattet gradvis bronsen. Istedenfor å importere det kostbare kobberet fra utlandet, ble jern fremstilt fra myrmalm som finnes lokalt i Norge. Den nye jernframstillingsteknologien ga et rimeligere og mer anvendelig metall som førte til vesentlige endringer i samfunnsstrukturen. Lagdeling av samfunnet som pågikk gjennom bronsealder fortsatte i jernalderen, hvor enkelte samfunnslag kunne skaffe seg kostbare smykker, våpen og gjenstander. Disse ble blant annet plassert som gravgods i gravhaugene sammen med de avdødes kremerte levninger. Gravhaugene utgjorde ofte større gravfelt, nær jernalderens boplasser og gårdstun. Stedbundne gårder ble ryddet og etablert med et klart skille mellom utmark og innmark, og dyrkingen av åker ble effektivisert og intensivert ved hjelp av ard, ljå og sigd. Analyse av nåtidens gårdsnavn kan til en viss grad antyde gårdenes alder. Gjennom jernalderen merkes økende og større maktkonsentrasjoner i ulike deler av landet. Vikingtiden avslutter jernalderen og er på mange måter en brytningstid.

Usammensatte stedsnavn knyttet til natur regnes ofte for å være eldst og tidligst bosett. Mo kan være en slik gård, der det er påvist et bosetningsspor-aktivitetsområde (Askeladden ID 138431) bestående av flere stolpehull, kokegrop, ildsted og avfallsgrop samt en båtgrav (Askeladden ID 146765) fra vikingtid. Båtgraven ble funnet i 1995 ved Mo kirke og gravd ut året etter (se figur 4-1). I graven ble det lagt en mann

med våpen, redskap og hverdagsting (se delområde 6). Noen meter øst for båtgraven ble det funnet en flatmarksgrav (Askeladden ID 64137), denne har usikker datering, men kan trolig dateres til samme periode. I graven ble det funnet et tveegget sverd, spydspiss (se figur 4-1), to knivblad og stykker av en jerngryte. Det er i tillegg registrert en mulig gravhaug (Askeladden ID 72658) på Solem, men denne er svært usikker og ble ikke observert på befaringen [10] [3].

Figur 4-1. Til venstre: utgraving av båtgrav (Askeladden ID 146765) i 1995 [10]. Til høyre: Spydspiss (museumsnr. T14612) funnet i flatmarksgraven (Askeladden ID 64137) [4].

Middelalder 1050 – 1537

Gjennom middelalderen er Norge en integrert del av det kristne Europa, med egen statsadministrasjon, delvis underlagt en felleseuropeisk administrasjon gjennom den katolske kirken. I motsetning til tidligere perioder er middelalderen en historisk periode i den forstand at vi nå har et visst skriftlig kildetilfang å tolke samfunn og hendelser ut fra. I tillegg til de fysiske sporene som samlet hjelper oss å tolke datidens hendelser og samfunn. Overklassen, kongemakt, velstående bønder og kirkens institusjoner kan nå identifiseres i ulik grad til gårder og eiendommer.

Folkeveksten fra vikingtiden fortsatte i perioden, og utover gårdene med de beste og mest lettdrevne jordene tok man også i bruk mer arbeidskrevende arealer. Hovedproduksjonen var korn, med bygg eller blandkorn som de viktigste kornslagene. Tømmer ble først og fremst brukt som brensel og bygningsmateriale.

Fra midten av 1300-tallet opplevde landet en kraftig økonomisk og sosial krise som følge av Svartedauden. En rekke andre epidemier og en klimaforverring forsterket denne nedgangstiden som er antatt å vare helt til godt ut på 1500-tallet.

Flere av de nåværende gårdene i utredningsområdet har trolig opprinnelse fra middelalderen. Det finnes ingen bevarte bygninger fra denne perioden, men gården Røv og Honnstad antas å ha vært bebodd i denne perioden basert på gårdsnavn. Gårdene nevnes nemlig første gang som *Raudhefio* i 1430 og *Honnolfstadom* så tidlig som i 1327 [7]. På Moen, der den nåværende kirken står, ble det reist en stavkirke i middelalderen (Askeladden ID 84963-3). Vi kjenner svært lite til stavkirken og dens nøyaktige datering. Bygningen er ikke nevnt i skriftlige kilder før 1589, etter reformasjonen, men det antas at Mo stavkirke, sammen med en kirkegård rundt, ble etablert i denne perioden [3].

Nyere tid – etter 1537

Etter reformasjonen ble de nedlagte gårdene raskt tatt i bruk igjen etter at befolkningsveksten tok seg opp. Noe senere kan vi snakke om en slags oppgangstid, særlig fra 1570 årene. Mange gårdsbygninger ble reist på 1700-1800-tallet i forbindelse med jordbruksdrift. I tillegg til gårdsbruk begynte folk med nye næringer, blant annet bergverksdrift, kvern og vannsager knyttet til tømmerproduksjon.

Mange av gårdene i utredningsområdet ble første gang nevnt i tidlig etterreformatorisk tid som blant annet Harang (som *Haring*), Solem (som Solheim), Øvre Setra eller Maset. Flere gårdsbygninger – som står enda på disse gårdene – skriver seg fra 1700-1800-tallet. På Røv ble det ifølge skriftlige kilder etablert kvern ved Vinddølfossen [7]. Kvernen her var den eneste i bygden og ble derfor regnet som bygdekvern. Kvern og sagbruk er for lengst borte, men det står fremdeles en godt bevart skysstasjon på Røv, denne har bygningsdetaljer tilbake til 1600-tallet (Askeladden ID 270837). Skysstasjonen ble etablert i forbindelse med utbygging av datidens viktigste samferdselstiltak, Den Trondhjemske postvei (Askeladden ID K464) [3]. Veien ble anlagt mot slutten av 1700-tallet og fungerte som den viktigste veiforbindelse mellom Bergen og Trondheim. Veien var også en kommunikasjonslinje og fungerte som postrute mellom de store norske byene. Veien ble trolig lagt over allerede eksisterende rideveier og ferdsselsveier fra eldre tid. I utredningsområdet kjenner vi til et par synlig spor etter postveien, som bruanlegg, milesteiner eller støttemur (se delområde 2) [8].

Den nåværende kirken på Mo (Askeladden ID 84963) er reist i 1728 etter at en eldre stavkirke stod i forfall og ble revet året før. Kirken er en tømmerbygning med Y-formet grunnplan med våpenhus mot sørvest. Kirken har en særpreget form med trekantet tårn opp på firkantet tårnfot (se delområde 5) [3].

Figur 4-2. Kongetavler på skysstasjonen på Røv som viser til kongelige besøk på gården. På den ene står det «Til Ævighv kommelse, at kongen her paa gaarden hawer spiset og hvilet. Oprettet af kongelig maiestets fovgt paa Nordmørk Christian Johansen Rasbech Anno 1685» [10].

5 Verdibeskrivelse

5.1 Delområde 1 – Gårdsmiljø på Harang og Solem

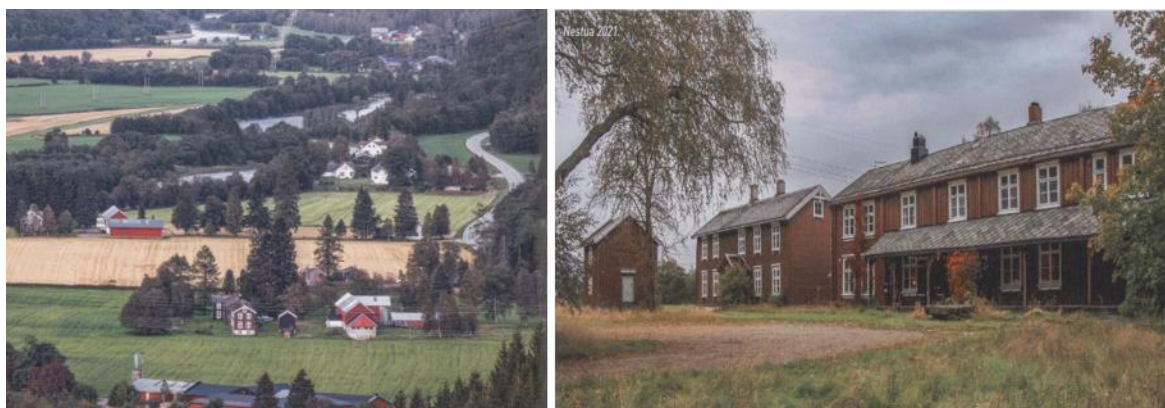
Delområdet omfatter SEFRAK-registrerte gårdsbygninger og et løsfunn på Haram og Solem som ligger på opp- og nedsiden av elven Surna, nord for riksveg 65.

I kulturmiljøet er det registrert åtte SEFRAK-registrerte bygninger, oppført både før og etter 1850. Mer presis datering er ikke tilgjengelig i kulturminnedatabasen, ettersom skjemaene for de registrerte bygningene mangler i SEFRAK-registeret. Gårdene er gode eksempler på typisk trøndersk byggeskikk med lukket firkanttun.

Figur 5-1. Kulturlandskap rundt Harang-gårdene slik det så ut i 1963 og dagens situasjon. Kilde: 1881.no

På alle de Harang gårdene og Solum står det et langt og smalt våningshus reist på 2 etasjer, gjerne kalt *Trønderlån*, en særpreget byggeskikk i Trøndelags området. Harang gård ble første gang nevnt i 1559 som *Haring* [7]. I 1715 var gården delt i to deler, før det var en stor gård. I dag deler flere gårder den tidligere gårdens grunn blant annet Nestua (se figur 5-2), Heimistua, Harangen, Austigard og Veiset. Samtlige bygninger er bygget en gang på 1800-tallet. Det er bevart jordbrukslandskap rundt Harang-gårdene, men jorden til gårdene er noe forstyrret av elven opp gjennom tidene, se figur 5-1. I dag er det flere moderne strukturer som kraftledninger og transformatorstasjon innenfor delområdet.

Figur 5-2. Harangsgårdene ligger mellom riksvei 65 og elven Surna. Fra fremme til bakest: Nerstua, Heimistua, og Austigard. Til høyre: stabbur og to våningshus på Nestua. [7]

Solem (Solheim) gård er første gang nevnt i 1590 som *Solem*. På gården står det i tillegg til det to etasjers våningshuset et SEFRAK-registrert stabbur og et fjøs (se figur 5-3). Bygningene er ifølge ortofoto lite endret i senere tid og tunet har beholdt den tradisjonelle tunformen.

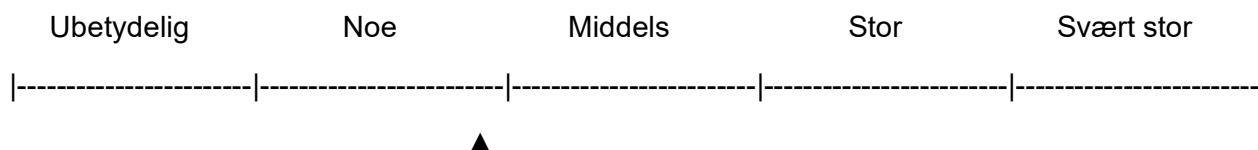

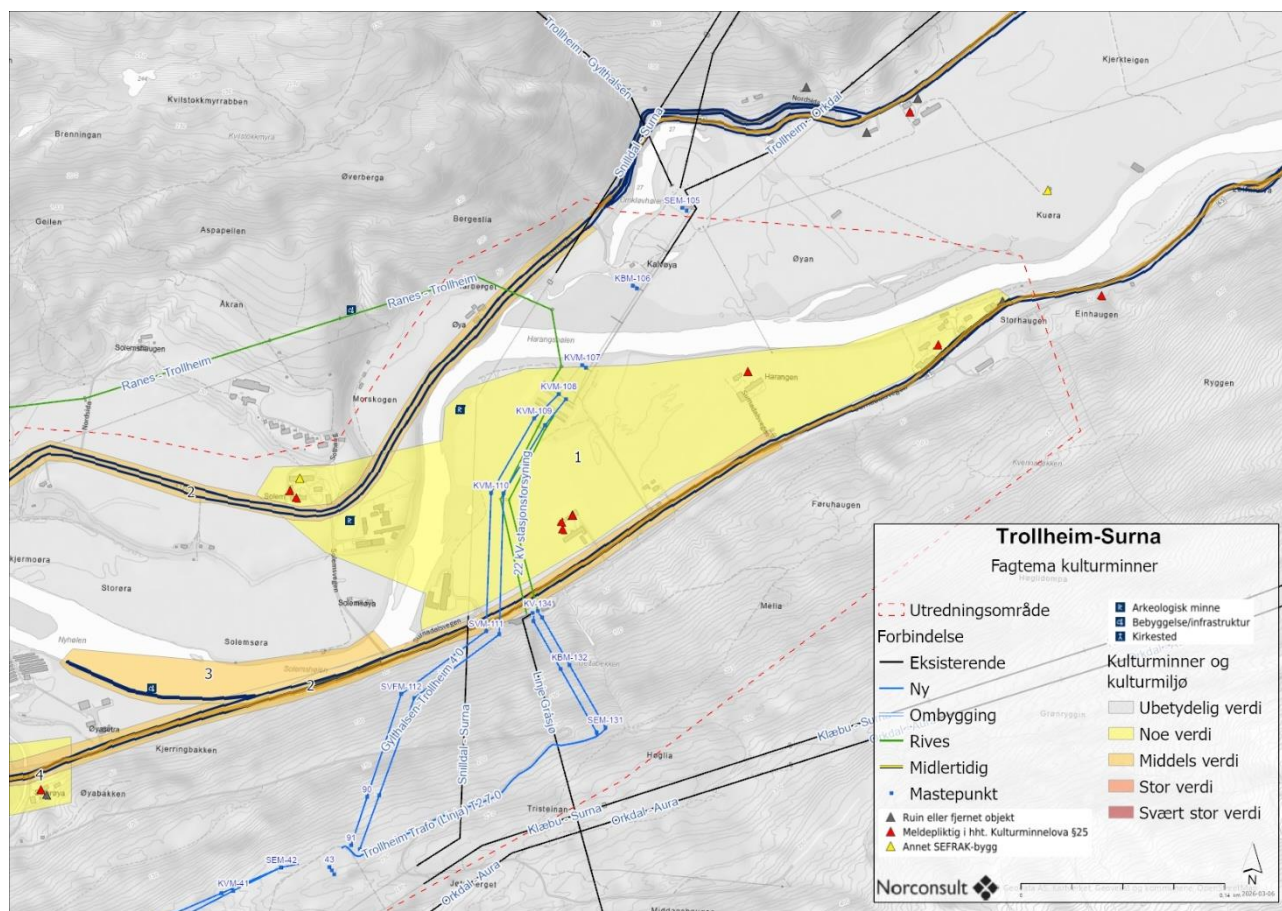
Figur 5-3. Til venstre: stabbur, våningshus og bakerst fjøs på Solheim gård. Til høyre: båtformet stridøkse (museumsnr. T20067) funnet på ca. 40 m øst for elvebredden [4].

I delområdet er det registrert en mulig gravhaug (Askeladden ID 72659), om lag 90 m sørøst for Solem gård. Kulturminnet har uavklart status i Askeladden, og ble ikke observert på befaringen. Det antas at området der gravminnet stod er planert og kulturminnet er mulig fjernet/sterkt forstyrret. I tillegg til gravhaugen ble det funnet et løsfunn (Askeladden ID 54944) fra førhistorisk tid, dette har noe usikker kartfesting i Askeladden (se figur 5-3). Den Trondhjemske postvei tangerer deler av delområdet i vest, men omtales som eget delområde (se kap. 5.2).

Delområdet inneholder gårdsbygninger som er gode eksempler på verdifull, lokal byggeskikk og arkitektur. Kulturmiljøet er autentisk og lesbart, men moderne infrastruktur preger til en viss grad miljøet. De forhistoriske kulturminnene trekker noe opp delområdets verdi og gir området en tidsbydde.

Delområdet er vurdert til **noe verdi opp mot middels**.

Figur 5-4. Oversikt over delområde 1 (noe verdi).

5.2 Delområde 2 – Den Trondhjemske postvei

Delområdet omfatter tre strekninger, som til sammen utgjør et samferdselsminne, Den Trondhjemske postvei. Strekningene ligger både nord og sør for elven Surna.

I utredningsområdet har postveien flere strekninger i Kulturminnedatabasen, men samtlige følger tilnærmet samme trasé. Den ene er en sammenhengende strekning mellom Bergen og Trondheim (K464), som har statlig listeført vernestatus. Gjennom Surnadalen finnes i tillegg to andre strekninger som begge er vurdert som regionalt verneverdige (Askeladden ID 267213 og 267146). Det er noe usikkert om disse representerer ulike bruksfaser av postveien, eller om de viser til to adskilte parseller fra samme bruksfase [3].

Den Trondhjemske postvei ble anlagt i siste del av 1700-tallet og er et viktig vei-historisk kulturminne som viser datidens kommunikasjons- og ferdslinjer mellom norske byer. I utredningsområdet går veien fra Harang til Nordgard på sørsiden av elven og følger i hovedsak riksvei 65, samt fra Leikarberget til Røv bru på nordsiden av elven (se figur 5-6). Denne strekningen sammenfaller med traséen til dagens gårdsvei, Nordsida [8].

Veistrekningene går over åker- og jordbruksarealer og gjennom gårdstun, blant annet ved Honnstad, Røv, Moen og Kvammen. Delområdet berører alle de andre delområdene ettersom disse ligger langs

veistrekningene. På Røv ligger en bevart skysstasjon (se delområde 6) som kan knyttes til og sees i sammenheng med postveien.

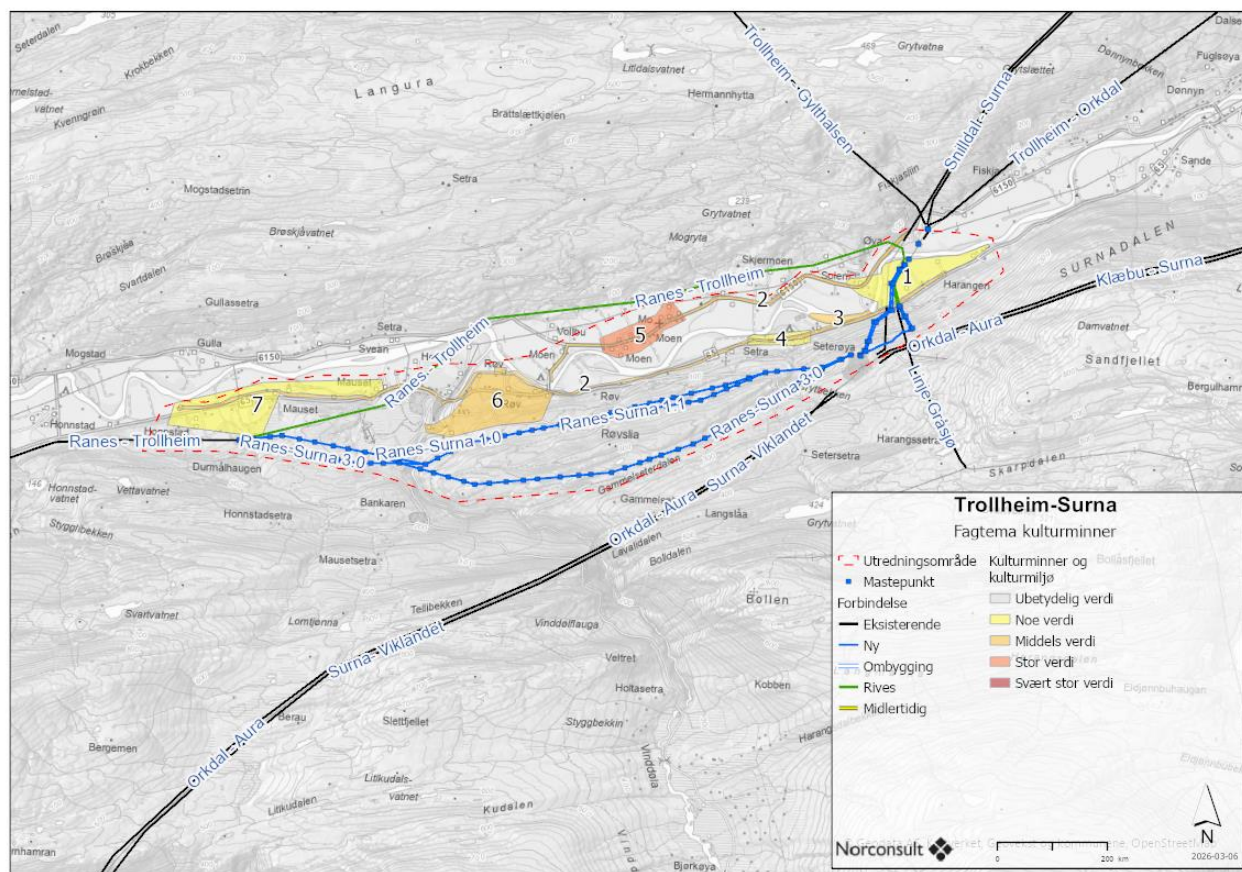
Det er bevart få synlige spor etter postveien på grunn av asfaltering og andre moderne veiltak. Blant de synlige sporene kan en støttemur ved Solemsvegen og to bruer – Vindøla og Sagatun bru – nevnes (figur 5-5). Disse omfatter bevart steinmateriale og konstruksjoner i varierende grad. I tillegg står det en milestein ved Mauset ca. 5 m sør for riksveien med innskrift: 130 km fra Thjem [8]. Alle elementene har egne undernummer i Askeladden [3]. For store deler av strekningen er det derimot kun svake antydninger av den gamle veien som fremdeles kan spores i terrenget.

Figur 5-5. Til venstre: støttemur på sørsiden av elven Surna. Foto er tatt fra broen over elven mot sørvest. Til høyre: rester etter Sagatun bro over Grytbekken. Tatt mot vest.

Delområdet representerer en viktig kilde til samferdsel helt tilbake til 1700-tallet. Delområdet har en kulturhistorisk sammenheng, men har sterkt redusert opplevelsesverdi grunnet moderne tiltak. Delområdet er vurdert til **middels verdi på noe høyt på skalaen**.

Figur 5-6. Oversikt over delområde 2 (middels verdi). Merk at delområdet har en nordgående og en sørgående strekning.

5.3 Delområde 3 – Elveforbygging i Surna

Delområdet omfatter elveforbygginger på sørsiden av elven Surna ved Harang.

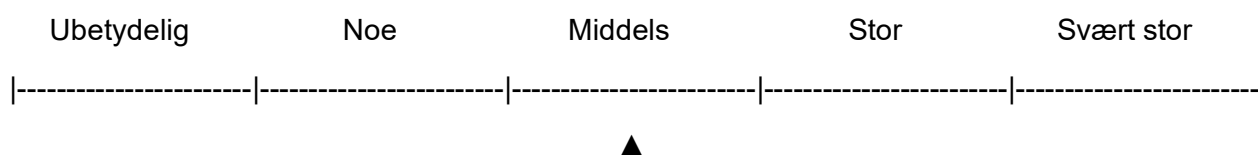
Ved Harang nedenfor utløpet til Trollheim kraftverk og bruene over Surna ligger en forbygging på venstre side nedstrøms elven (figur 5-7). Kulturminnet er statlig listeført (Askeladden ID 212164) og utvalgt i NVE sin temaplan om kulturminner i vassdrag [9]. Anlegget er bygget i stein og har et fint mosaikkmønster. Hensikten med anlegget er å beskytte veg og dyrket mark mot flomhendelser. Forbyggingen er etablert etter en storflom i Surna i 1882. Anlegget er siden den tiden ikke endret og viser til et tidstypisk flomsikringstiltak utført som manuelt arbeid. Kulturminnet er også et godt eksempel på et samarbeidsprosjekt. Elveforbyggingen er preget av datidens isgang [9].

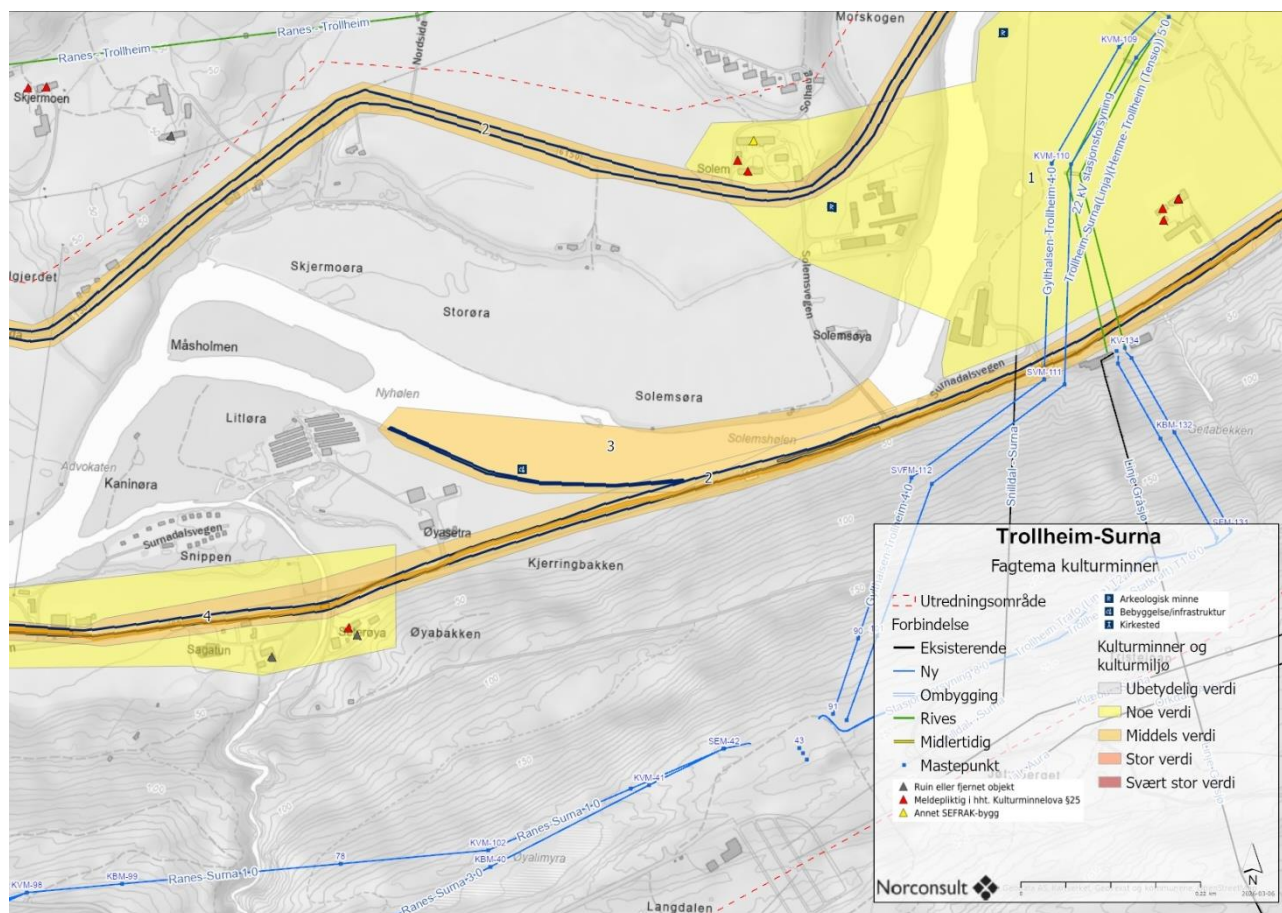

Figur 5-7. Elveforbygginger på sørsiden av Surna [9].

Kulturmiljøet representerer et godt eksempel på en historisk virksomhet – flomsikringstiltak på 1800-tallet – og den byggeskikken som ble benyttet i slike anlegg.

Delområdet er vurdert til **middels verdi**.

Figur 5-8. Oversikt over delområde 3 (middels verdi).

5.4 Delområde 4 – Gårdsbebyggelse fra Øvre Setra til Seterøya

Delområdet omfatter SEFRAC-registrerte bygninger i et område fra Øvre Setra til Seterøya, mellom Surna og riksveg 65.

I kulturmiljøet står det tre røde og to fjernet SEFRAC-bygg. De to bygningene som er revet/fjernet var fjøs, begge bygget på 1700-tallet ifølge opplysninger i SEFRAC [3]. Gården Øvre Setra er første gang nevnt på 1500-tallet og er kjent for å være den største gården i bygda. Fjøsset på gården, som nå er revet, var til tider det lengste fjøsset i bygden [7]. Det er fremdeles bevart et to etasjers våningshus og et stabbur på gården, begge er bygget på 1700-tallet (figur 5-9). Om lag 300 m vest for gården er det skilt ut et lite sted der det ble etablert en campingplass.

Figur 5-9. SEFRAK registrert stabbur og våningshus på Øvre Setra, trolig bygget på 1700-tallet. Våningshuset er malt til svart i motsetning til den opprinnelige hvitfargen. Fjøset lå på jorden rett ved riksvei 65, se bildet til høyre [7].

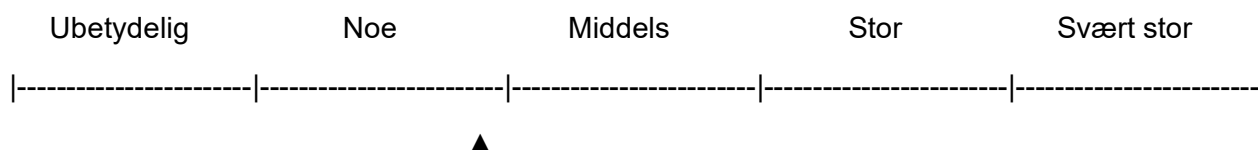
Seterøya var den eldste husmannsplassen under Øvre Setra, den første husmannen er nevnt i 1701 [7]. Våningshuset på plassen er, ifølge Askeladden, bygget på 1700-tallet (figur 5-10). Det er en fjøs som er revet på gården i likhet med fjøsen på Øvre Setra. Ovenfor husmannsplassen stod det en gammel samvirkelagsbygning som også er revet [7].

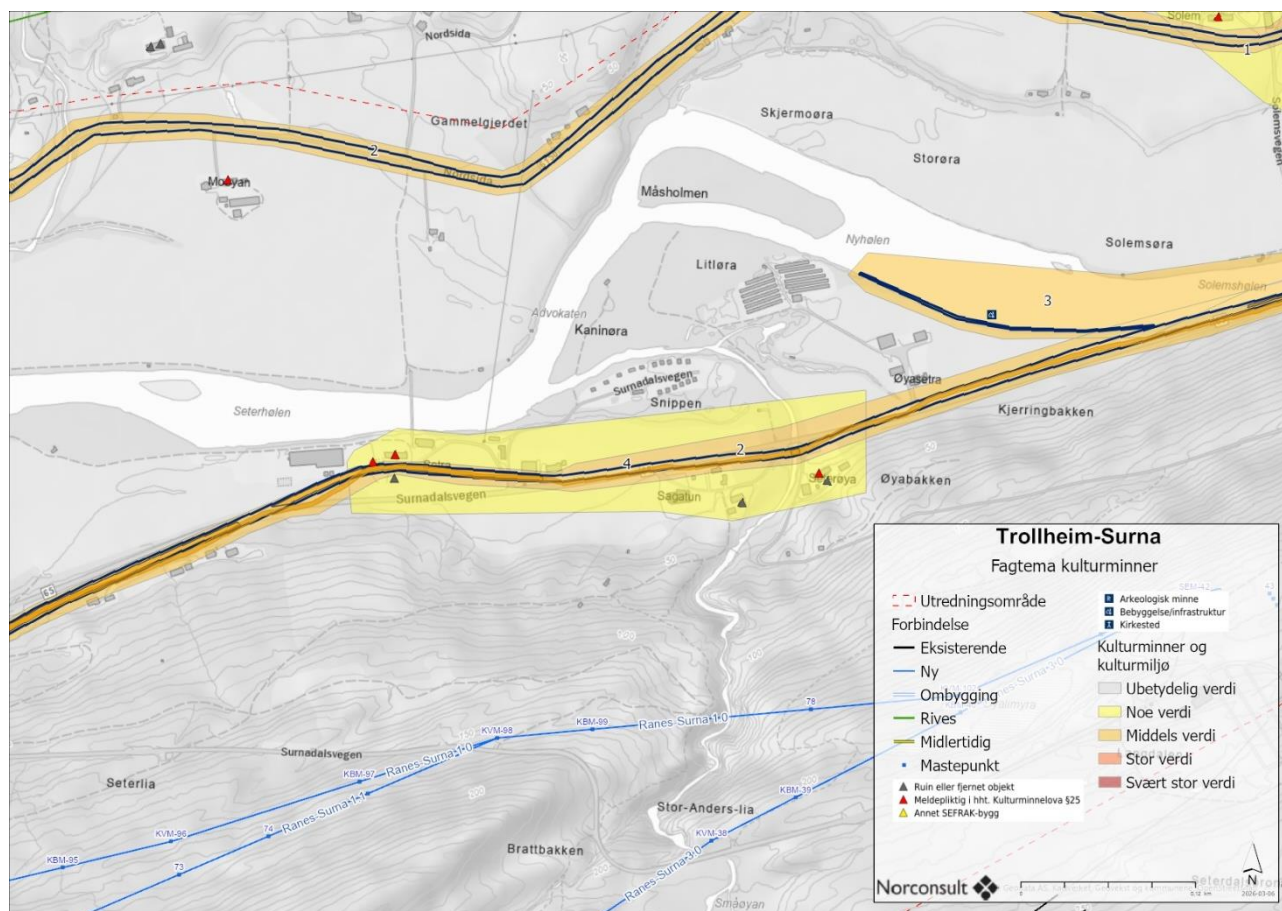

Figur 5-10. Våningshuset på Seterøya. Tatt mot sør.

Delområdet er preget av verdifull byggeskikk og viser til en viss grad til en viktig, lokal virksomhet, handelsforeningen. Kulturmiljøet er imidlertid påvirket av enkelte moderne elementer.

Delområdet er vurdert til **noe verdi opp mot middels**.

Figur 5-11. Oversikt over delområde 4 (noe verdi).

5.5 Delområde 5 – Moen

Delområdet omfatter automatisk fredete kulturminner, en listeført kirke og SEFRAX-registrerte bygninger på Moen og området rundt.

Nåværende Mo kirke er bygget i 1727 og er listeført. Kirken har en Y-formet grunnplan og antas å være den eneste kirken i verden som har firkantet klokketårn opp på en trekantet tårnfot. Kirken erstattet en tidligere kirke, en stavkirke som stod på samme sted som den nye kirken. Stavkirken er første gang nevnt i 1589 og beskrevet som en langkirke i stavkonstruksjon. Sammen med kirkegården rundt er kirkene lagt under et og det samme Askeladden ID (84963) (se figur 5-12) [3].

Figur 5-12. Til venstre: Mo kirke, kirkegård og i forgrunnen stedet der båtgraven er funnet. Til høyre: spydspiss (Askeladden ID 15980) funnet sør for bygdevegen [4].

Det er registrert en båtgrav (Askeladden ID 146765) i kirkegården på Moen, lokaliteten ble funnet i 1994 ved utvidelse av kirkegården. Graven er datert til vikingtid, til begynnelsen av 900-tallet. I graven ble det lagt ned en mann i en om lag 8 m lang båt. Graven var trolig dekket av en gravhaug som i ettertid ble pløyd delvis bort. Arkeologiske funn viser at den avdøde fikk med seg et sverd, to spyd, piler og en rekke hverdagslige gjenstander som blant annet kniver, sigd og bryne. Det ble funnet avtrykk etter tekstiler og fjør på sverdet. Mannen antas å ha vært en lokal stormann, kriger, trolig gårdens storbonde. En kopi av sverdet som hadde innlagt dekor av sølv eller kopper er utstilt i kommunehuset i Surnadal [10]. Graven er i dag helledekt for å markere utstrekning (figur 5-12) av båten.

I tillegg til båtgraven ble det funnet bosetning-aktivitetsspor (Askeladden ID 138431) bestående av stolpehull, kokegrop, ildsted og avfallsgrop om lag 140 m nord-nordøst for Mo kirke og kikegård. Rett sørvest for kirken ble det registrert en flatmarksgrav (Askeladden ID 64137) som inneholdt blant annet sverd, spydspiss og en jerngryte. Et løsfunn av spydspiss (Askeladden ID 15980) ble funnet sør for bygdeveien som går forbi kirken og kirkegården (se figur 5-12). Løsfunnet og flatmarksgraven har derimot usikker kartfesting i kulturminnedatabasen. Samtlige funn kan dateres til jernalder og viser til at stedet var et viktig maktsenter i perioden [3].

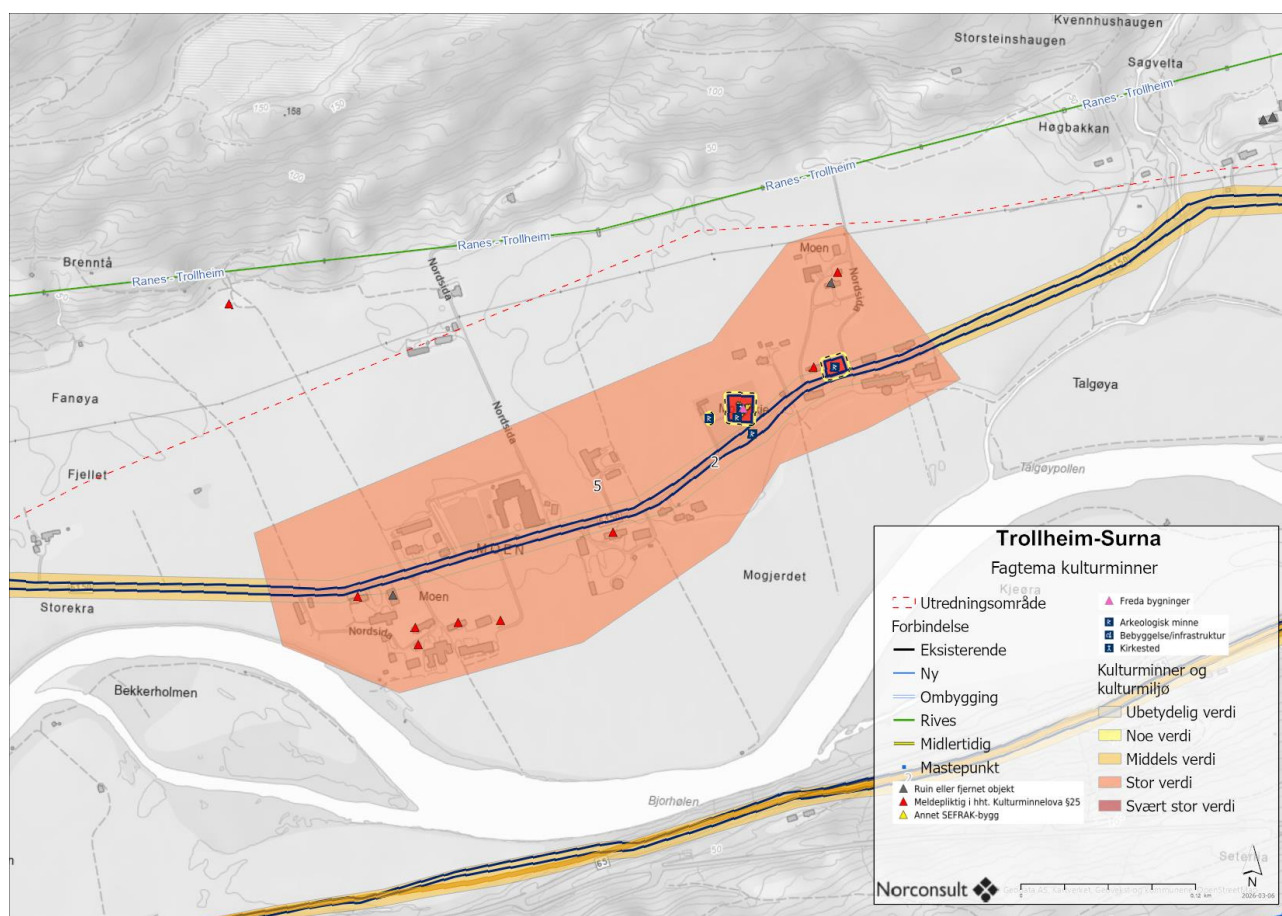
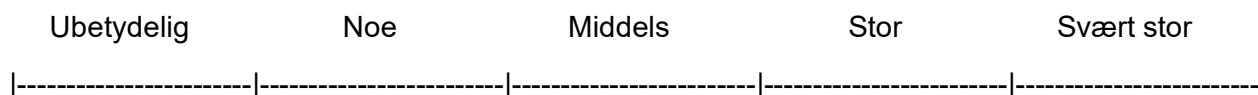
Det står flere gårdsbygninger vest og øst for de automatisk fredete kulturminnene, alle er datert til 1700-tallet samme tid som den nåværende kirken. Bygningene ser ut til å være lite endret siden byggetiden og den lukkede firkant-tunformen er stort sett bevart på gårdene (figur 5-13). Forbi gårdene går det Den Trondhjemske postvei. Denne er verdivurdert og beskrevet i delområde 2 (se kapittel 5.2).

Figur 5-13. Tunet på Austistua på Moen.

Delområdet har betydning som kilde til perioder meg få eller ingen skriftlige kilder. Kulturmiljøet inneholder også verdifull byggeskikk med godt bevarte gårdsbygninger og kirke med unik utforming. Bygningene har høy autenticitet.

Delområdet er vurdert til **stor verdi**.

Figur 5-14. Oversikt over delområde 5 (stor verdi).

5.6 Delområde 6 – Gårdsbebyggelse fra Røv til Sagatrøa

Delområdet omfatter SEFRAK-registrerte gårdsbebyggelse fra Røv til Sagatrøa i et område der elven Vinddøla renner inn i elven Surna.

Gården Røv er første gang nevnt i skriftlige kilder som *Raudhefio* i 1430. Det er til sammen tre gårder som tilhører under Røv: Utistua, Gammelstua (se figur 5-16) og Austistua. Røvgårdene var ikke blant de største gårdene i bygden, men etter 1663 fikk de verdifulle jorder og etablert kvern ved Vinddølfossen. Kvernen her var den eneste i bygden og ble derfor regnet som bygdekvern. Senere ble også sag bygget på gården. På

Røv var det både tingsted og gjestgiversted helt frem til 1770-årene [7]. Fra gammelt av var gården også viktig ferjested og stoppested langs Den Trondhjemske postvei (se delområde 2). En skysstasjon (Askeladden ID 270837) ble bygget i det gamle våningshuset på Utistua på 1600-tallet, dette er vurdert som regionalt verneverdig av Møre og Romsdal fylkeskommune [5]. Skysstasjonen er godt vedlikeholdt og utskårne tavler som viser til kongelige besøk opp gjennom tidene, den eldste er datert til 1685. Fjøset ovenfor skysstasjonen er trolig også bygget på 1600-tallet (se figur 5-15). Fra 1900-tallet ble det etablert en rekke andre virksomheter på Røv som meieri, landhandel, mølle med kornsilo og posthus [7].

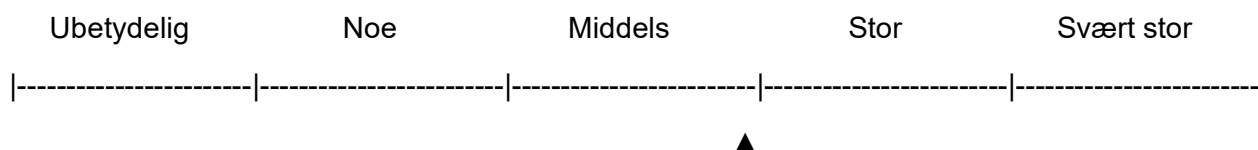
Figur 5-15. Til venstre: regionalt verneverdig skysstasjon på Utistua på Røv. Til høyre: oversikt over gårdsbygninger og Røv mølle, kornsilo og diverse andre forretninger på Gammelstua

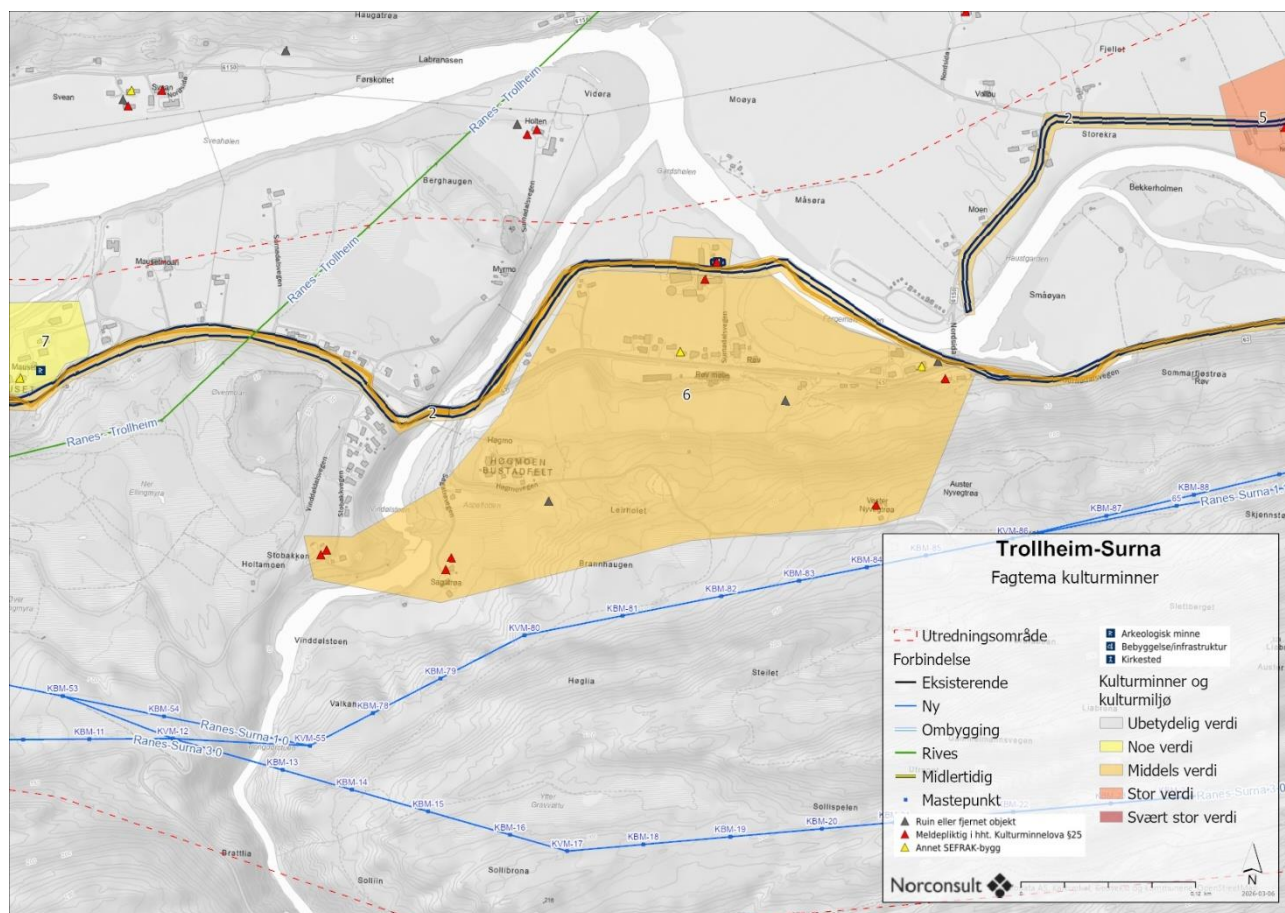

Figur 5-16. Gårdsbygninger på Gammelstua til venstre og slik gården så ut i 1901. I bakgrunnen kan fjøset tilhørende Utistua sees.

Den sørlige delen av delområdet er preget av Høgmoen bostedsfelt som ble etablert i 1990. Likevel står det fortsatt en del gammel bebyggelse på Stobakken, Sagatrøa og Vester Nyvegtrøa. Det er til sammen fem røde SEFRAK (bygget før 1850) hus registrert i området.

Delområdet preges av verdifull arkitektur med høy grad av autentisitet og særlig skysstasjonen har stor grad av kulturhistorisk sammenheng. Kulturmiljøet er imidlertid påvirket av moderne tids bostedsutbygging og forretninger. Den regionalt verneverdige skysstasjonen trekker opp delområdets verdi. Delområdet er vurdert **til middels opp mot stor verdi**.

Figur 5-17. Oversikt over delområde 6 (middels verdi).

5.7 Delområde 7 – Gårdsbebyggelse på Mauset og Honstad

Delområdet omfatter SEFRAC-registrerte bygninger og to løsfunn funnet i området fra Mauset til Honstad.

I kulturmiljøet er det registrert til sammen 12 SEFRAC-registrerte bygninger, bygget både før og etter 1850. Av de 12 bygningene står det tre på gårdene Nordigard og Honnstadøyan. Disse er to våningshus og en løe (se figur 5-18). Bygningene er nylig restaurert og fremstår godt vedlikeholdt. Gårdene hørte under gården Honnstad som ligger lengre vest langs riksvei 65. Honnstad er første gang nevnt i skriftlige kilder så tidlig som i 1327 som *Honnolfstadom* og kommer trolig fra mannsnavnet Hunnulf [7].

Figur 5-18. SEFRAK-registrerte våningshus på Nordigard (gult bygg til venstre) og på Honnstadøyan (hvitt hus).

Mauset er nevnt første gang i 1590 som *Moazeter*. Navnet på gården har trolig opphav fra det gammelnorske ordet *mad* som kan bety engmark. Gården var udelt helt til 1600-årene da flere underbruk ble skilt ut. Dette var bruk som Utistua, Hagen, Austistua og Mausetvollen. Det er registrert ni SEFRAK-bygg på gårdene som står i firkanttun med flere autentiske bygningsdetaljer [7]. Under befaring ble det observert at flere bygninger var under rehabilitering. Det er godt bevart kulturlandskap rundt gårdene, på sørsiden av riksveien er det store beitemark med kyr og sauer på beite.

I tillegg til gårdsbygningene er det funnet to løsfunn i delområdet, en spade av tre funnet dyp i en torvmyr om lag 330 m sør for riksveien (Askeladden ID 72660). Rundt funnstedet ble det observert flere spor etter torvtaking i terrenget. Det andre løsfunnet er en steinøks (Askeladden ID 54945) funnet på Hagen, ca. 50 m sørvest for våningshuset på gården (se figur 5-19).

Figur 5-19. Til venstre: steinøks (museumsnr. T19213) funnet på Hagen. Til høyre: spade av tre (museumsnr. T12985) funnet i torvmyr sør for riksveien [4].

Delområdet inneholder gode eksempler på verdifull byggeskikk med godt vedlikeholdt gårdsbygninger. Løsfunnene trekker noe opp delområdets verdi og viser områdets større tidsdybde.

Delområdet er vurdert til **noe verdi opp mot middels**.

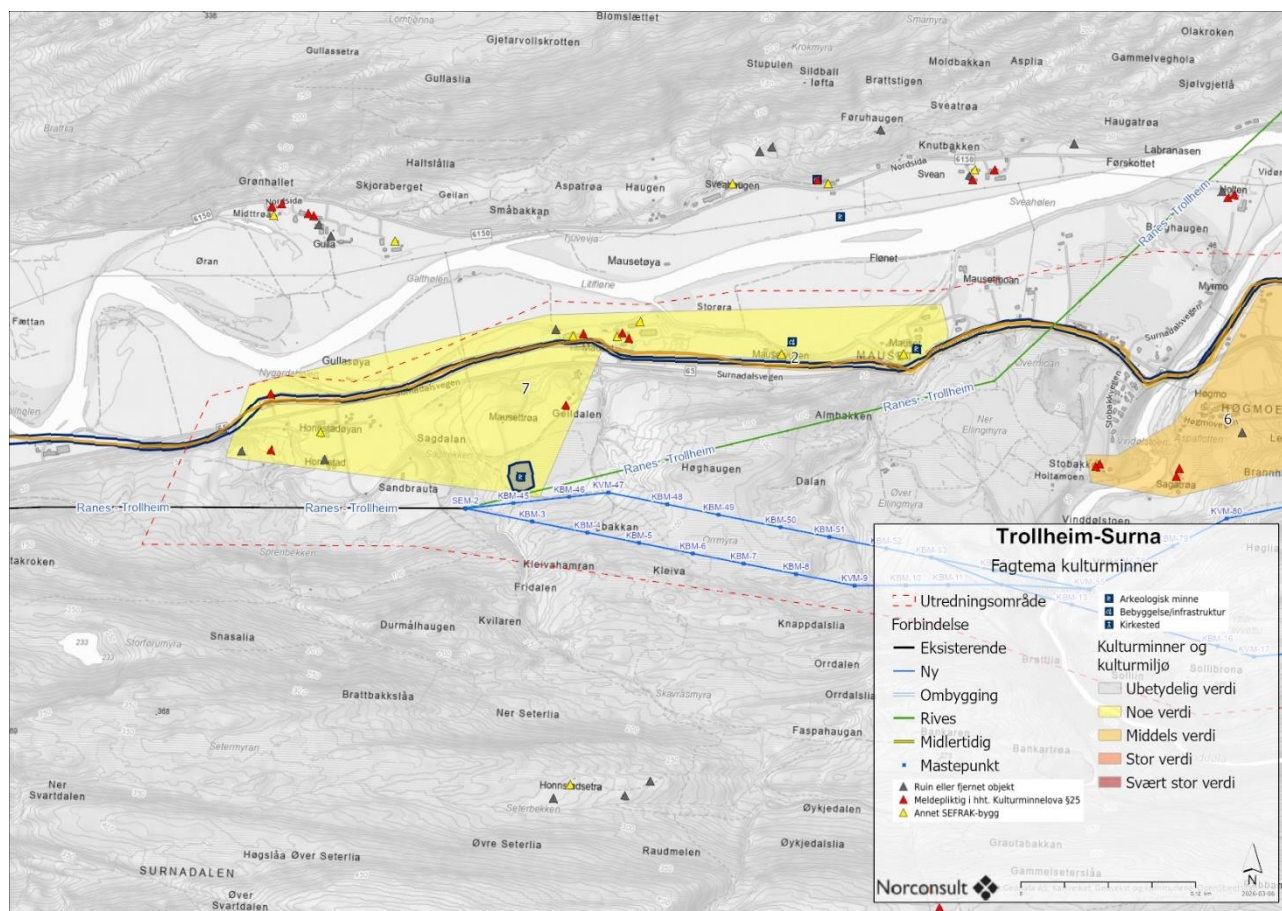
Ubetydelig

Noe

Middels

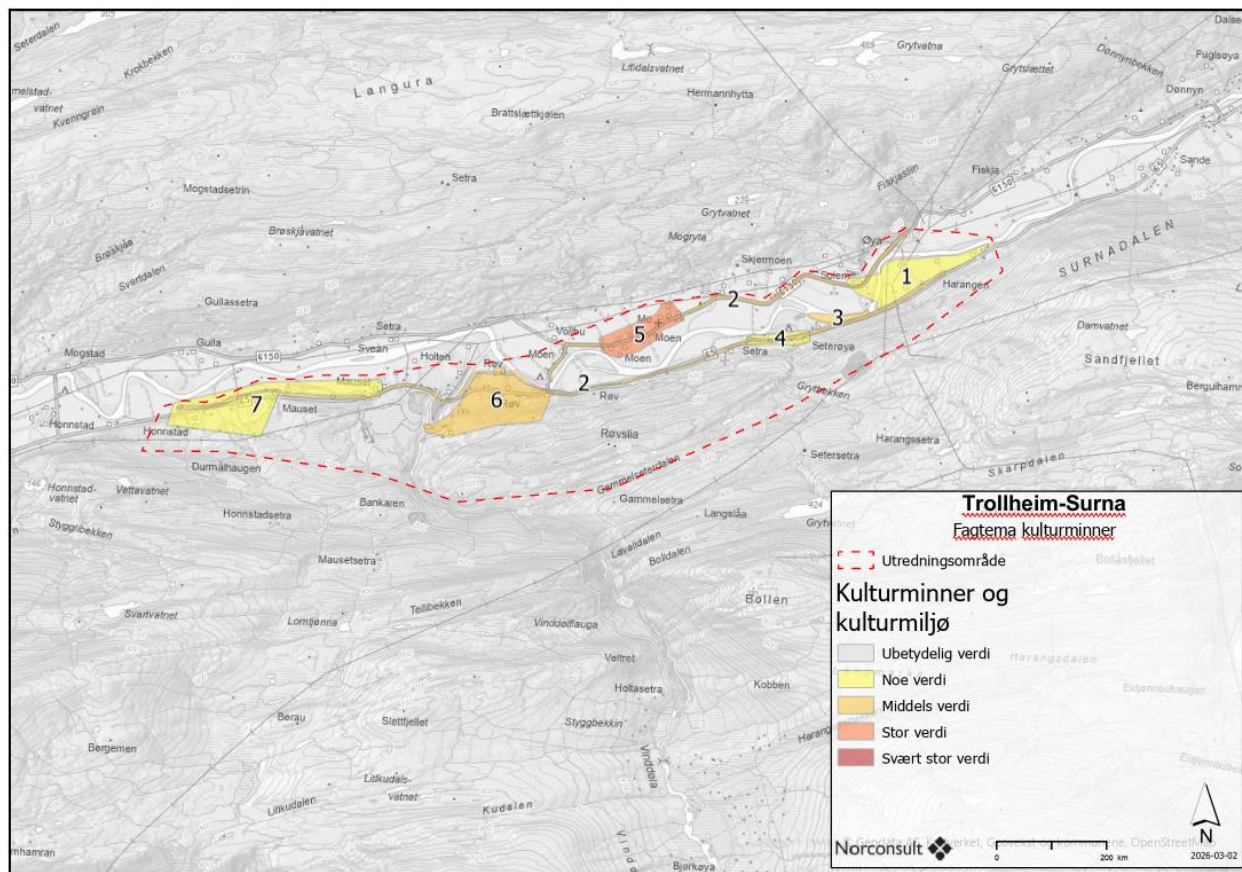
Stor

Svært stor

Figur 5-20. Oversikt over delområde 7 (noe verdi).

5.8 Verdikart

Figur 5-21. Verdikart for fagtema kulturminner.

6 Påvirkning og konsekvens

Ved påvirknings- og konsekvensvurderingen er delområder utelatt der et alternativ er ansett som ikke relevant for delområdet. Flere av alternativene gjelder kortere strekninger, og er derfor gjerne ikke relevant for hvert enkelt delområde.

6.1 Ny 132 kV Surna-Ranes

6.1.1 Alt. 1.0

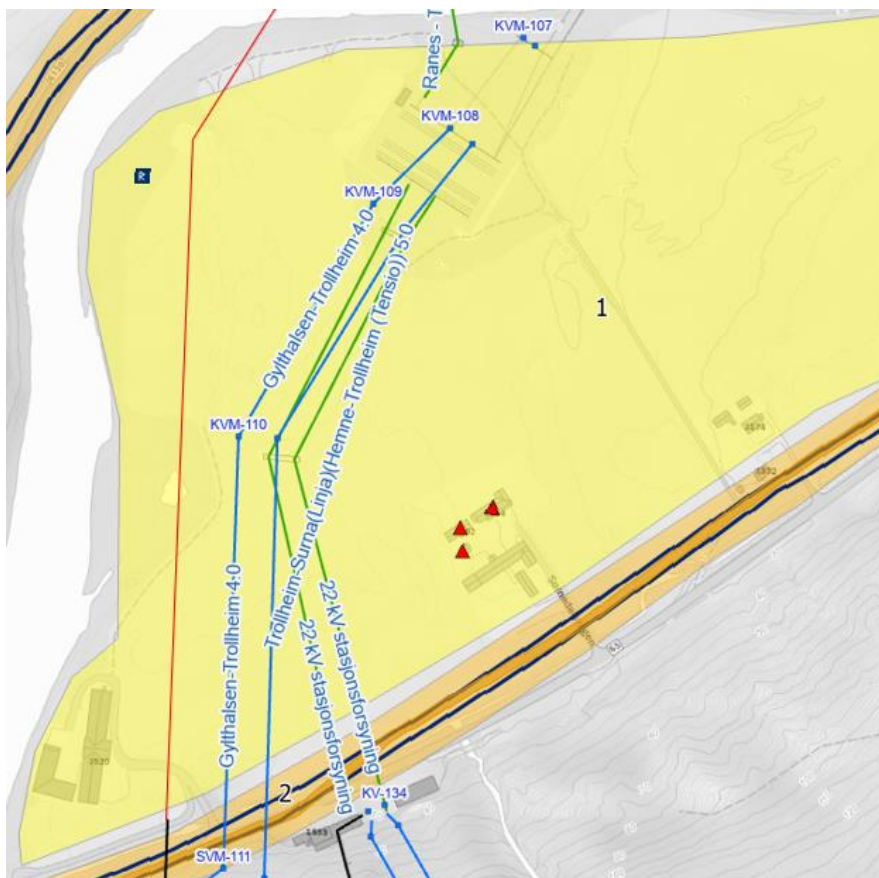
Alternativet vil føres fra nordsiden av Surna transformatorstasjon bort mot sørvest, tilnærmet parallelt med riksvei 65 om lag 350 m. Alternativet krysser Vinddøla ved Trongdørstoen og videre vestover Sagbekken ved Sandbraute før den kobles på eksisterende ledningen Ranes-Trollheim. I denne strekningen fra Trollheim transformatorstasjon til et mastepunkt på Sandbrauta vil luftledningen Ranes-Trollheim rives.

6.1.1.1 Delområde 1

Tiltaket vil innebære sanering av eksisterende 22 kV-ledning mellom Trollheim transformatorstasjon og Trollheim kraftverk. Ledningen går tvers gjennom hele delområde 1. Dette vil medføre at i delområde 1 vil det bli færre tekniske inngrep og dagens tre luftlinjer vil erstattes med en (se figur 6-1). Dette vurderes som positivt for delområde 1. Utsynet fra kulturmiljøet forbedres. Påvirkningen er vurdert til **forbedret**.

Konsekvens: delområde 1 med noe verdi som vil få forbedret, vil medføre «**noe positiv konsekvens (+)**»

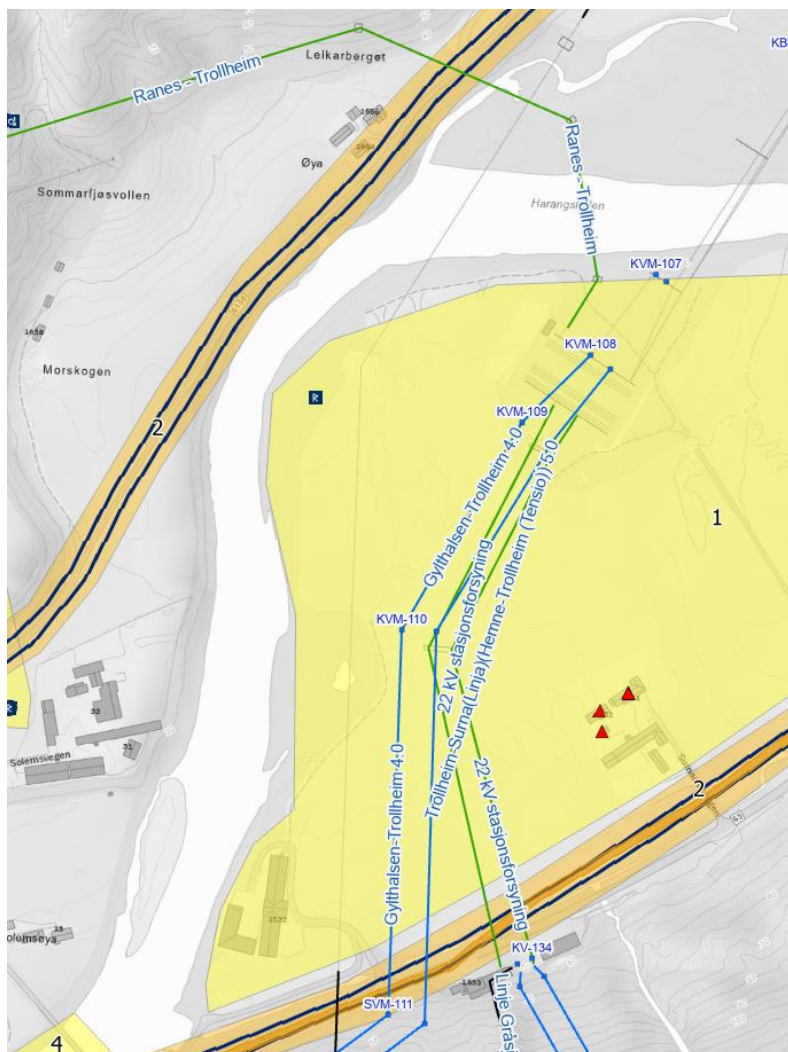
Figur 6-1. Det er kun den eksisterende luftledningen Snilldal-Surna (rød strek) som vil gå gjennom delområde 1. De grønne ledningene skal saneres, mens de blå markerer øvrige alternativer.

6.1.1.2 Delområde 2

Ved sanering av to 22 kV ledninger mellom Trollheim kraftverk og transformatorstasjon vil delområde 2 – Den Trondhjemske postvei – få færre visuelle belastninger. Ved utføring av alternativ 1.0 vil kun en ledning krysse over postveien ved Surna kraftstasjon og tiltaket vil ha noe bedre sammenheng med omgivelsene. I tillegg vil sanering av eksisterende luftledning Ranest-Trollheim føre til at kryssing av postveien ved Leikarberget og lengre vest ved Øvermoan tas bort (se figur 6-2). Påvirkningen er vurdert til **forbedret**.

Konsekvens: delområde 2 med middels verdi som vil få forbedret, vil medføre «**noe positiv konsekvens (+)**»

Figur 6-2. Ved sanering av Ranes-Trollheim og de to 22 kV ledninger vil delområde 2 få færre moderne preg. Blå strekninger markerer øvrige alternativer og vil ikke bli gjeldende ved alt. 1.0.

6.1.1.3 Delområde 4

Alternativet vil innebære etablering av en ny luftledning om lag 300 m sør for delområde 4. Ledningen er tenkt ført sør for delområdet, bygningene som står på sørsiden av riksvei 65 henvender seg mot nord, bort fra planlagt luftledning. Fra gården på Øvre Sæter, som ligger på nordsiden av riksveien, vil luftledningen bli synlig. Ny luftledning vil imidlertid ikke medføre visuell fjernvirkning, ettersom den ligger i tilstrekkelig avstand for at det ikke bryter inn i delområdets historiske forståelse.

I forbindelse med tiltaket skal veien forbi delområdet oppgraderes, denne går til Surna transformatorstasjon. Oppgraderingen er i mindre skala og er vurdert å ikke medføre negativ påvirkning for delområdet. Påvirkningen er derfor vurdert til **ubetydelig endring**.

Konsekvens: delområde 4 med noe verdi som vil få ubetydelig endring, vil medføre **«ubetydelig konsekvens (0)»**

6.1.1.4 Delområde 5

Tiltaket vil medføre sanering av den eksisterende Raner–Trollheim-ledningen, som i dag går om lag 180 meter nord for delområdet. Dette vil redusere den visuelle belastningen på delområdet noe, og forbedre utsynet fra kulturmiljøet. Kirken, som er det dominerende elementet i landskapet, vil bli mer fremtredende. Høye master skal fjernes. Også innsynet fra fjellsidene i nord mot delområdet vil forbedres.

Påvirkningen er vurdert til **forbedret**.

Konsekvens: delområde 5 med stor verdi som vil få forbedret, vil medføre **«ubetydelig konsekvens (0)»**

Figur 6-3. Utsyn fra delområde 5 mot ledningen som skal saneres (rød strek).

6.1.1.5 Delområde 6

Alternativet medfører etablering av ny 132 kV luftledning om lag 100 meter sør for delområde 6. Dette vil introdusere tekniske elementer i nært delområdet. Utsynet fra kulturmiljøet vil derfor endres. Et viktig ståsted og kulturminne innenfor delområde, Røv skysstasjon, vil få utsiktsretning direkte mot den planlagte ledningen, påvirkningen er ikke betydelig. Den nye ledningen vil i tillegg gi nærføring til enkelte gårdsbygninger på Vester Nyvegtrøa og Sagatrøa (se figur 6-4).

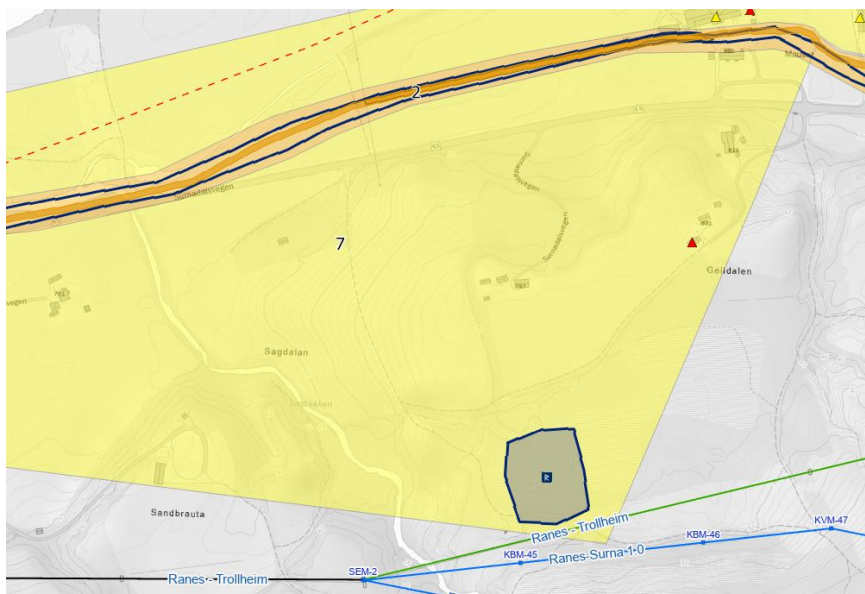
Påvirkningen er vurdert til **noe forringet**.

6.1.1.6 Delområde 7

Påvirkningen er vurdert til **ubetydelig**.

Konsekvens: delområde 7 med noe verdi som vil få ubetydelig, vil medføre «ubetydelig konsekvens (0)»

Figur 6-5. Delområde 7 og luftledning ved alt.1.0. Grønn strek markerer ledningen som skal saneres.

6.1.2 Alt. 1.0-1.1-1.0

Alternativet er i all hovedsak vurdert likt som alternativ 1.0 for fagtemaet, se kapittel 6.1.1 og underkapitler. Dette alternativet vil imidlertid føres noen meter oppover fjellet, noe som medfører at luftledningen vil føres lengre vekk delområdene. Dette er imidlertid ikke gi utslag på påvirkning- og konsekvensgraden.

6.1.3 Alt. 1.0-1.2-3.0

Alternativet er i all hovedsak vurdert likt som alternativ 1.0 for fagtemaet, se kapittel 6.1.1 og underkapitler. Dette alternativet vil imidlertid føres lengre vekk fra delområde 7, noe som vurdert i liten grad positivt, men vil ikke slå ut på påvirkning- og konsekvensgraden.

6.1.4 Alt. 1.0-1.1-1.0-1.2-3.0

Alternativet er i all hovedsak vurdert likt som alternativ 1.0 for fagtemaet, se kapittel 6.1.1 og underkapitler. Dette alternativet med denne strekningen vil imidlertid føres lengre vekk fra delområde 7, noe som vurdert i liten grad positivt, men vil ikke slå ut på påvirkning- og konsekvensgraden.

6.1.5 Alt. 3.0

Alternativet vil i likhet med alt.1.0 vil føres ut på nordsiden av Surna transformatorstasjon og føres om lag 800 m sør for riksveien 65, langt oppe på fjellsiden. Dette alternativet vil føre til de samme påvirkningene og herved konsekvensene for delområdene som alt. 1.0, med unntak av delområde 6. Vurdering av påvirkning og konsekvens for delområde 6 vil derfor presentert.

6.1.5.1 Delområde 6

Alt. 3.0 medfører riving av eksisterende Ranes-Trollheim luftledning som nå går nord om lag 400 m nord og nordvest for delområdet. Nåværende ledningen er i ubetydelig grad synlig fra delområdet. Ny luftledning vil føres ca. 600 m sør for kulturmiljøet, på grunn av terrengformasjoner vil ledningen bli usynlig sett fra delområdet. Påvirkningen er vurdert til **ubetydelig**.

Konsekvens: delområde 6 med middels verdi som vil få ubetydelig, vil medføre «**ubetydelig konsekvens (0)**»

6.1.6 Alt. 3.0-3.1-1.0

Alternativet er i all hovedsak vurdert likt som alternativ 3.0 for fagtemaet, se kapittel 6.1.5. For delområde 7 se vurderingene gjort ved alt.1.0 (kapittel 6.1.1.6).

6.2 Omlegging 132 kV Gylthalsen-Trollheim (Alt. 4.0)

Alternativet medfører omlegging av 132 kV luftledning Gylthalsen-Trollheim mellom Trollheim og Surna transformatorstasjoner. Dagens to 22 kV ledninger vil saneres. I området går det en eksisterende luftledning (Snilldal-Surna) som vil stå. Tiltakene i alternativ 4.0–8.0 er planlagt gjennomført uavhengig av alternativ 1.0–3.0, og settes derfor ikke opp mot disse i oppsummering og rangering av alternativene. Den eksisterende Raner–Trollheim-ledningen vil fortsatt stå, og den positive effekten av en eventuell sanering av denne ledningen kan dermed ikke vurderes.

6.2.1.1 Delområde 1

Etablering av luftledning i alt. 4.0 vil ikke medføre direkte påvirkning på kulturminner i delområdet. De visuelle virkningene i kulturmiljøet er også vurdert som ubetydelig, ettersom det skal rives to ledninger, men etableres en ny ledning gjennom delområdet.

Påvirkningen er vurdert til **ubetydelig**.

Konsekvens: delområde 1 med noe verdi som vil få ubetydelig, vil medføre «**ubetydelig konsekvens (0)**»

6.2.1.2 Delområde 2

I dag er det tre luftledninger som krysser delområde 2 på to ulike steder. Sanering av to av dem og etablering av ny luftledning i samme område som eksisterende Snilldal-Surna er vurdert i liten grad positivt for delområdet. Å samle alle tekniske inngrep på ett og samme sted vil bidra til færre krysningspunkter.

Påvirkningen er vurdert til **forbedret i retning ubetydelig**.

Konsekvens: delområde 2 med middels verdi som vil få forbedret, vil medføre «**noe positiv konsekvens (0)**».

6.2.1.3 Delområde 3

Ved alt. 4.0 vil en ny luftledning oppføres om lag. 100 m sørøst for delområde 3. Ny luftledning vil medføre flere tekniske inngrep i nærheten av delområdet og vil gi økt visuell påvirkning på delområdet. Påvirkningen er vurdert til **noe forringet**.

Konsekvens: delområde 3 med middels verdi som vil få noe forringet, vil medføre «**noe negativ konsekvens (1-)**».

6.3 Omlegging 132 kV Hemne-Trollheim (Alt. 5.0)

Alternativet er vurdert likt som alternativ 4.0 for fagtemaet, se kapittel 6.2.

6.4 Omlegging 132 kV Trollheim T1 (Alt. 6.0)

Alternativ 6. vil føres som luftledning fra sørsiden av Trollheim kraftverk mot sør-sørøst, mot Høgla og derfra som kabeltrase mot Surna transformatorstasjon. Dette alternativet, i liket med de andre alternativene, vil føre til sanering av to 22 kV ledninger mellom Trollheim kraftverk og transformatorstasjon.

6.4.1.1 Delområde 1

Alternativet medfører mindre tekniske inngrep i delområdet, ettersom det vil gå en luftledning istedenfor tre ledninger som i dagens situasjon. Luftledning i alt. 6.0 føres ikke gjennom delområdet, men starter sørvest for det. Påvirkningen er vurdert til **forbedret**.

Konsekvens: delområde 1 med noe verdi som vil få forbedret, vil medføre «**noe positiv konsekvens (+)**»

6.4.1.2 Delområde 2

Ved sanering av de to 22 kV ledningen mellom Trollheim kraftverk og transformatorstasjon vil delområde 2 (Den Trondhjemske postvei) få færre visuelle belastninger. I alternativ 6.0 vil kun en ledning krysse over postveien ved Surna kraftstasjon og tiltaket vil ha bedre sammenheng med omgivelsene. Påvirkningen er vurdert til **forbedret**.

Konsekvens: delområde 2 med middels verdi som vil få forbedret, vil medføre «**noe positiv konsekvens (+)**»

6.5 Omlegging av 132 kV Trollheim T2 (Alt. 7.0)

Alternativet er vurdert likt som alternativ 6.0 for fagtemaet, se kapittel 6.4.

6.6 Kabeltrasé (Alt. 8.0)

Kabeltraseen går fra eksisterende Linje-Gråsjø ledningen, der denne krysser bilvegen opp til Middashaugen og videre mot Surna transformatorstasjon. Kabeltraseen vil føre til de samme virkningene og konsekvensene som alternativ 6 (se kapittel 6.4).

6.7 Koblingsstasjon (Surna)

Surna transformatorstasjon er tenkt utvidet i den nordøstre delen av anlegget. Arealet er allerede opparbeidet, men stasjonen vil bygges ut noe med nye drifts- og kontorbygg og to nye reservefelt. Stasjonen er vurdert til å ikke være synlig fra de vurderte delområdene. Stasjonen ligger opp mot fjellsiden mot sør, og terrengformasjoner rundt anlegget vil sørge for skjerming mot utredningsområdet.

6.8 Oppsummering av verdi og konsekvens for hvert delområde

Tabell 6-1. Oppsummering av verdi og konsekvens for delområdene.

Delområder	Alt. 1.0	Alt. 1.0-1.1-1.0	Alt. 1.0-1.2-3.0	Alt. 1.0-1.1-1.0-1.2-3.0	Alt. 3.0	Alt. 3.0-3.1-1.0	Alt. 4.0	Alt. 5.0	Alt. 6.0	Alt. 7.0	Alt. 8.0
Delområde 1	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)
Delområde 2	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)	Noe positiv konsekvens (+)
Delområde 3							Noe forringet (-)	Noe forringet (-)			
Delområde 4	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)					
Delområde 5	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)					
Delområde 6	Noe forringet (-)	Noe forringet (-)	Noe forringet (-)	Noe forringet (-)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)					
Delområde 7	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)	Ubetydelig konsekvens (0)					

6.9 Oppsummering og rangering av alternativene

Tabell 6-2. Oppsummering og rangering av alternativene for fagtema kulturminner.

Surna-Ranes							
	0-alternativet	Alt. 1.0	Alt. 1.0-1.1-1.0	Alt. 1.0-1.2-3.0	Alt. 1.0-1.1-1.0-1.2-3.0	Alt. 3.0	Alt. 3.0-3.1.1.0
Konsekvens	0	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens
Rangering		5	4	3	3	1	2
Begrunnelse rangering		Alternativet har nærføring til delområde 6 og vil medføre nærføring og visuell fjernvirkning.	Alternativet rangeres noe bedre enn alt.1.0. Luftledningen føres i en kortere avstand med noe større avstand fra definerte delområder, men har som alternativ 1.0 fortsatt nærføring og visuell fjernvirkning for delområde 6.	Alternativet rangeres likt som alt. 1.0-1.1-1.0-1.2-3.0.	Alternativet rangeres noe dårligere enn alt. 3.0-3.1.1.0, da den gir visuell fjernvirkning og nærføring for delområde 6.	Alternativet rangeres best for fagtema, ettersom alternativet ikke medfører nærføring og visuell fjernvirkning for vurderte delområder.	Alternativet rangeres som nummer 2, ettersom den unngår visuell virkning for vurderte delområder. Alternativet føres noe nærmere delområde 7 enn alt.3.0.

Tabell 6-3. Oppsummering av konsekvens for alt.4.0-8.0 og ny Surna stasjon for fagtema kulturminner.

Oppsummering konsekvens							
	0-alternativet	Alt. 4.0	Alt. 5.0	Alt. 6.0	Alt. 7.0	Alt. 8.0	Surna stasjon
Konsekvens	0	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Ubetydelig konsekvens

Det er generelt liten forskjell mellom alternativene når det gjelder påvirkning og konsekvens for fagtema kulturminner. Alternativene vil i hovedsak ikke medføre direkte påvirkning på delområdene, og ingen kjente kulturminner vil gå tapt eller bli skadet som følge av tiltakene.

Alle alternative traseene for Surna-Ranes innebærer sanering av den eksisterende Ranes–Trollheim-ledningen samt to 22 kV-ledninger mellom Trollheim transformatorstasjon og kraftverk. Fjerning av ledningene vurderes som positivt, da høye master og spenn vil bli fjernet og utsynet fra vurderte delområder forbedres i noen grad. Dette gir en viss positiv konsekvens for delområde 1 og 2.

Alternativ 1.0 rangeres som nummer 5, ettersom dette alternativet medfører nærføring og fjernvirkning for delområde 6. Alternativ 3.0 er vurdert som det beste, da tiltaket i dette alternativet ikke fører til påvirkning av

vurderte delområder. For de øvrige alternativene er forskjellene små og kun nyanserte, og rangeringen er i hovedsak basert på mindre avstandsforskjeller.

Alternativ 4.0, 5.0, 6.0, 7.0 og 8.0 samt utvidelse av Surna stasjon omfatter ikke sanering av dagens Ranestrollheim-ledning, men innebærer tiltak mellom Surna og Trollheim transformatorstasjoner. Disse alternativene berører kun to delområder (delområde 1 og 2) og settes ikke opp mot de øvrige alternativene, ettersom de er planlagt gjennomført uavhengig av disse. Ingen av alternativene vil medføre direkte eller indirekte påvirkning eller konsekvens for delområdene.

7 Virkninger i anleggsfase

Konsekvenser i anleggsfasen er midlertidige og er først og fremst knyttet til visuell påvirkning, støy og støv. Selv om påvirkning i anleggsfasen er midlertidig, kan belastningen på kulturminner og kulturmiljø være høyere i en kort periode i motsetning til det ferdige anlegget. Midlertidig deponering og lagring av masser kan ha store konsekvenser for kulturminner som ligger under bakken. Det er ofte derfor planlagte areal for masselagring utløser undersøkelsesplikten i kulturminnelovens § 9.

Det foreligger per i dag en beskrivelse av anleggsarbeiderne (se kapittel 2.4), men en detaljert plan for gjennomføring vil bli avklart senere. Tiltak som er beskrevet nedenfor omtaler derfor generelle konsekvenser og bemerkninger som følge av anleggsgjennomføringen.

For å unngå direkte og visuelle virkninger på kulturminner og kulturmiljø er det viktig at et anleggsområde ikke omfatter mer enn nødvendig areal og at en unngår steder med høye kulturminneverdier eller stort potensial for funn av ikke kjente kulturminner.

Kulturminnelovens §8, 2. ledd sier at dersom det under anleggsarbeid fremkommer automatisk fredede kulturminner, skal arbeidet straks stanses og kulturminnemyndighet kontaktes. Entreprenør som skal ut i felt må være informert om meldeplikten.

Det er en del kulturminner i planområdet som ligger tett på eller i nærheten av veier som er tenkt å brukes i anleggsfasen. Dette gjelder særlig delområde 1, 4, 6 og 7. Gårdsbygningene i delområdet kan få negative virkninger ved anleggsgjennomføring og anleggstrafikk kan forringe opplevelsesverdien av miljøet med støy og støv. Støy og støv kan medføre behov for hyppigere vedlikehold på verneverdige stående bygninger. Trafikkavvikling vil være periodevis og medføre økt anleggstrafikk kun i kortere perioder i anleggsfasen.

Etablering av rigg- anleggsområder medfører vanligvis midlertidig arealbeslag som etter endt anleggsfase tilbakeføres til sin opprinnelige tilstand. Disse områdene kan derimot forårsake varige konsekvenser for kulturminner. Slike riggplasser er tenkt etableres i delområde 4 og 6. Særlig utsatt er kulturminner som ikke har synlige spor over bakken. Etablering av slike rigg- og anleggsområder må avtales med kulturminnemyndigheter for å unngå skader på kjente kulturminner ved nærføring.

8 Forslag til avbøtende tiltak

Konsekvensutredningen skal beskrive de tiltakene som er planlagt for å unngå, begrense, istandsette og hvis mulig kompensere for vesentlige skadevirkninger for miljø og samfunn både i bygge- og driftsfasen, i henhold til konsekvensutredningsforskriftens § 23 [11].

Det er vurdert flere skadereduserende og avbøtende tiltak i konsekvensutredningen, blant annet bruk av farger og materialer som tilpasses landskap og natur, samt bevaring av mest mulig skogsareal rundt ny ledning. Konsekvensen av det planlagte tiltaket er likevel vurdert å medføre uvesentlige påvirkninger for de fleste delområdene, med unntak av delområde 3 ved valg av alternativ 4.0 og 5.0, samt delområde 6 ved alternativ 1.0. I disse områdene vurderes det som aktuelt å flytte luftledningen lenger bort fra delområdene for å unngå visuell fjernvirkning og nærføring. For øvrige delområder anses avbøtende tiltak som unødvendige, ettersom både påvirkningen og konsekvensgraden er vurdert som ubetydelig eller noe positiv for de fleste delområdene.

9 Oppsummering

I utredningsområdet er det definert sju delområder for kulturmiljø, vurdert fra noe til stor verdi. Det er tre delområder som er vurdert til noe verdi, disse omfatter hovedsakelig SEFRAK-registrerte gårdsbygninger med varierende tilstand og autenticitet. Tre delområdet har fått middels verdi, disse omfatter nyere tids kulturminner med regionalt verneverdig eller statlig listeført status. Det er ett delområde som er vurdert til stor verdi i hovedsak på grunn av automatisk fredete kulturminner eller nyere tids kulturminner med høy kunnskapsverdi.

Det er vurdert seks alternativer for ny 132 kV luftledning Ranest-Trollheim. Tiltaket vil ikke medføre direkte påvirkninger for delområdene, ettersom ledningen i all hovedsak vil føres på fjellsiden mot sør der det ikke er definert noen delområder for fagtemaet. Påvirkningen går herved på visuelle virkninger og nærføring.

Delområde 6 er den eneste som vil få noe negativ konsekvens på grunn av visuell fjernvirkning og nærføring ved alt. 1.0, mens delområde 1 og 2 vil få noe positiv konsekvens grunnet sanering av eksisterende luftledning Ranest-Trollheim.

Alt.4.0-8.0 og utvidelse av Surna stasjon vil heller ikke medføre direkte eller visuelle virkninger for fagtema kulturminner.

Ingen av alternativene vil samlet sett medføre vesentlige endringer for fagtema kulturminner i utredningsområdet. Verken de positive eller de negative virkningene er utslagsgivende slik at gir utslag på samlet konsekvens. Samlet konsekvens er vurdert til **ubetydelig konsekvens** på fagtema etter sammenstillingskriteriene i metoden. Dette gjelder for samtlige alternativer.

10 Referanser

- [1] Miljødirektoratet, «Håndbok konsekvensutredninger for klima og miljø (M-1941),» 2023.
- [2] Norges vassdrags- og energidirektorat, «Digital veileder konsesjonssøknad nettanlegg,» 2025. [Internett]. Available: <https://veiledere.nve.no/konsesjonssoknad-nettanlegg/>.
- [3] Riksantikvaren, «Askeladden,» 2026. [Internett]. Available: <https://prod.asketadden.ra.no/>. [Funnet 03 02 2026].
- [4] NTNU Vitenskapsmuseet, Trondheim, «UNIMUS,» 25 02 2026. [Internett].
- [5] Møre og Romsdal fylkeskommune, «Regional delplan for kulturminner av regional og nasjonal verdi,» 2015.
- [6] Surnadal kommune, «Kulturmiljøplan for Surnadal 2021-2025,» 2020.
- [7] H. Hyldbakk, Bygdebok for Surnadal. Band 5: Honnstad-Kvammen, 2022.
- [8] Møre og Romsdal fylkeskommune, «Den Trondhjemske postvei,» 1995.
- [9] NVE, Kulturminner i vassdrag. Flom- og erosjonssikring, kanaler og miljøtiltak, 2010.
- [10] «DigitalMuseum,» [Internett]. Available: <https://digitaltmuseum.no/>. [Funnet 25 02 2026].
- [11] Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, *Lovdata, Forskrift om konsekvensutredninger*, 2017.